

Водзач

ПРЕЗ РОБОТУ

ОПШТИНСКИХ
СОВИТОХ



Mission to Serbia

ORGANIZATION FOR SECURITY
AND CO-OPERATION IN EUROPE

*за
медзинационални
одношеня*

Горан Башић

Водзач през роботу
ОПШТИНСКИХ СОВИТОХ
за МЕДЗИНАЦИОНАЛНИ
ОДНОШЕНЈА



Београд, 2006.

Водзач през роботу општинских совитох за медзинационални одношєня

перше виданє

Видаватель:

Стаємна конференция городов и општинох

www.skgo.org

Донатор:

Мисия ОЕБС у Сербии

За издавателя:

Ђорђе Станичић, генерални секретар СКГО

Автор:

Горан Башић

Ушорйовацки одбор:

Shaun R. Varsavage,

советник за явну управу, Мисия ОЕБС у Сербии

Јасмина Крунић Паску,

советница на проєкту, Стаємна конференция городов и општинох

Salman Haq,

ОЕБС/CANADEM, приправник

Желько Јовановић,

сотрудник на Проєкту, Мисия ОЕБС у Сербии

Irina Schmakova,

ОЕБС/CANADEM, приправница

Преклад на руски язык:

Ирина Натюк

Лектор:

Гелена Медєши

Пририџтованє и друкованє:

ДОСИЈЕ, Београд

Тираж:

300

ISBN: 86-82455-44-7

Београд, новембар 2006.

*Тот водзач обявени дзекуюци потримвки Мисії ОЕБС у Сербії и
донаційом державох членох: Федералней Републики Немецкей и Зединених
Америцких Державох*

*Змист того водзача дава становиска и думаня автора жтори ше не муша
поклопйовац зоз становискама Мисії ОЕБС.*

*Оригинално издање ове публикације објављено је на српском језику, у издању
Сталне конференције градова и општина, у Београду, 2006 године.*

*Најлепше се захваљујемо Мисији ОЕБС и војвођанском Секретаријату за
управу, прописе и националне мањине на помоћи при превођењу публикације
на језике мањина.*

*The original version of this booklet is published in Serbian language by the
Standing Conference of Towns and Municipalities, in Belgrade, 2006.
We would like to thank the OSCE Mission to Serbia as well as the Provincial
Secretariat for Regulations, Administration and National Minorities of
Vojvodina for helping with the translation of the booklet in to
additional languages.*

Уводное слово

Од октобра 2000. року Сербия преходзи през економски, политични и социјални реформи у хторих процес децентрализацији постао еден зоз ключних циљох на драги за демократизацију. Тот процес подрозумно е пренешено компетенцијох, одвичателносцох и средствох зоз централних структурох на општини и города, змощнюјући на тот способ локални власци и оможљивјујући им ришовац своје проблеми на ефикаснейши способ.

Закон о локалној самоуправи, принешени у фебруаре 2002. року, уведоо одредзене число значних новосцох у вязи з организацију новеј системи и органао локалној власци. Медзи тима иницијативами, ускладзоване интересоо различних етничних групао през творене нових локалних целоо у самим фокусу запровадзовања децентрализацији у Сербии. Закон о локалној самоуправи предвидзуе установљиване совитоо за мединационални одношеня – локалних целоо чия главна компетенция зашитоовац и унапредзовац етничну еднакост у мултиетничних општинао.

През цали процес вибудоуи демократскоо окруженя у Сербии, Стаемна конференция городао и општинао (СКГО) пошвечена унапредзену и розвоју локалној самоуправи, потримуюћи ей интереси и промовуюћи сотрудицтво локалних власцоо. З тим у вязи СКГО, у рамикоо *Проекту потримовки општинао*, хтори ше запровадзуе под покровителством *Мисии ОЕБС и СЧГ*, почала правиц *Водзач през роботу општинских совитоо за мединационални одношеня* хтори Вам зоз задовољством представяме.

Тот водзач, як резултат сотрудицтва и консултацијоо медзи Мисию ОЕБС у Сербии и Чарней Гори, СКГО,

Министерством за державну управу и локалну самоуправу и Центром за вигледоване етницитету Сербскей академїї наукох и уметносцох, ма як цель обезпечиц потримвку етнічно мишаним општином у їх пробованьох створиц етнічно толерантни штредок у хторим шицки граждане маю исти права. Вон обединює релевантни информации о етнічним составе Сербїї, як и домашніх и медзинародних правних рамикох у вязи зоз защиту меншинских правох, понукаюци пояснення и дава совити мултиетнічним општином у поглядзе роботи совитох.

Водзач уключує и студїї случайох, направени на основи нащивох поединим општином. Тоти студїї могу буц окреме значни за занятих у општинох, понеже описую искуства сербских општинох – пионирох у снованю совитох за медзинационални одношения. Понукнута и лістина необовязуючих предкладаньох хтори ше одноша на установивоване и функционоване совитох, зоз хторима ше сутерує можліви рїшення проблемох яки ше могу зявиц у Ваших каждодньових активносцох.

По Закону о локалней самоуправи, скупштини општинох маю подполну самостойносц у конструктивним хаснованю терашніх правних рамикох же би совити постали ефикаснейши цела локалней самоуправи у мултиетнічних општинох. Прето ше надаваме же тот водзач послужи як хасновите средство у каждодньових активносцох Ваших совитох.

Отворени зме за Ваше сугестїї и идеї о тим як злепшац потерашню праксу потримвуюци Вас же бизме заедніцки робели на розвиваню демократскей и толерантней локалней самоуправи у Сербїї.

Дьорде Станичич,
генерални секретар СКГО

Зміст

1. Увод.....	7
Циль Водзача.....	7
Як настал Водзач.....	9
Терминология.....	9
Як читац и хасновац Водзач.....	11
2. Правна основа за сноване советох за медзинационални одношєня у мултиетнїчних општинаох.....	14
Закон о локалней самоуправи – член 63.....	14
Мултиетнїчни општини у Сербїї.....	18
3. Совети за медзинационални одношєня у мултиетнїчних општинаох.....	23
Општини у хторих установени совети за медзинационални одношєня.....	23
Сноване советох и вибор членох.....	26
Процедура установйованя советох.....	26
Пракса єдинкох локалних самоуправох.....	28
Предкладанє и вибор членох советох зоз шпорох националних меншинох.....	28
Предкладанє и вибор членох советох зоз сербскей националней заєднїци.....	32
Участвованє гражданох у роботи советох....	35

Дилеми локалних самоуправах у вязи зоз установйованьом совитох и вибором членох	36
Хто „хаснователе“ члена БЗ?	36
Хто предклада членох совитох?	37
Хтори заедніци заступени у совитох?	38
Компетенції совитох	38
Основни компетенції	38
Компетенції дефиновани з одлуку скупштини општини	40
Пракса локалних самоуправах у вязи зоз компетенциями	43
Дилеми у вязи зоз компетенциями совитох	44
Яки компетенції маю совити?	44
Преклопйоване компетенцийох	45
4. Предкладаня у вязи зоз снованьом и роботу општинских совитох за медзинационални одношєня	51
Обци предкладаня	52
Предкладаня у вязи зоз процедуру установйованя совитох	53
Предкладаня у вязи зоз вибором членох	54
Предкладаня у вязи зоз компетенциями	55
Предкладаня у вязи зоз способом роботи	57
5. Место заключєня	59
Додаток 1: Етнічна структура Сербії	60
Додаток 2: Защита правох националних меншинох	70

1

Увод

ЦИЛЬ ВОДЗАЧА

По приношеню Закона о локалней самоуправи, у фебруаре 2002. року, у нашей друштвеной и правней пракси установени институції хтори по теди не було. Источашне, општином препущени компетенції зоз хторима би требали автономно управяц. Циль тих мирох то **запровадзоване децентрализаций** и **даване нових овласценьох** општином у процесу змощньованя локалней демократий. Суцна часц того процесу то гражданска иницијатива, односно моцнене одвичательносци гражданох за обставини у локалних заеднїцох у хторих жию.

Медзи нови институції спадаю и **совити за медзи-национални одношеня** хтори ше, под условиями яки предписани зоз Законом о локалней самоуправи, снуе у општинаох з национално мишанам составом жительствова.

У узшим смислу, циль установйованя совитох розпатрац одлуки скупштини општини хтори ше одноша на витворйоване ровноправносци националних заеднїцох и у вязи з тим давац думане и порушовац зоз законом предвидзени иницијативи заштити їх правох.

У ширшим смислу, функциї тих целох би ше могли одношиц и на други питаня у вязи зоз витворйованьом друштвеной стабилносци у локалней заеднїци: превенцию и

ришоване конфліктох, промоцію толеранції і почитоване розличносцох и змоцньоване медзietнїчних диялогах.

У смислу члена 63. Закона о локалней самоуправи, 68 општини мултиетнїчни, а лем у 18 општинаох установени совити за медзинационални одношеня. У општинаох у хторих тоти цела формовани, обачлїви проблеми у поглядзе їх функционованя, вибору членох совитох и друге.

Водзач през роботу совитох за медзинационални одношеня **наменени членом совитох** за медзинационални одношеня и **компетентним у єдинкох локалней самоуправи** хторих би требало упутиц до основних поняцох, законских ришеньох и процедурох зоз хторима ше стретаю члени совитох за медзинационални одношеня. Тот текст би мал допринесц їх **легчейшому знаходзеню** у вязи зоз питанями хтори ше одноша на витворїоване националней равноправносци. При тим би требало мац на розуме же ше у єдинкох локалней самоуправи векша национална заєднїца може найсц у положеню меншини, але и то же ше векшина компетенцийох совитох за медзинационални одношеня одноши на защиту правох националних меншинох.

У тим смислу **основни цель Водзача** то помогнуц скупштином општинаох и гражданом же би препознали потребу установїованя совиту за медзинационални одношеня, упутиц компетентних на способ вибору членох Совиту и ділокруг роботи того цела, але и указац на терашні и можлїви проблеми и препреченя.

Водзач ма и **предкладаня** за унапредзоване роботи, сноване и функционоване совитох, але би их не требало похопиц як єднообразни модел хтори би ше безусловно и некритично применьовало. У ствари, слово о замеркованьох хтори у одредзених случайох можу помогнуц при одстраньованю евентуалних дилемох.

Основна вредност тих предкладаньох то же вони ушлїдзели, або голем векшина з нїх, зоз пракси постоянних

совитох за медзинационални одношєня и замеркованьох, заувагох и предкладаньох хтори сообщовали члєни совитох, одборнїки у скупштинах општинах и граждане у мултиетнїчних општинах.

ЯК НАСТАЛ ВОДЗАЧ?

У рамикох другей фази Проекту потримовки општином, хтори запровадує Стаємна конференция городох и општинах зоз потримовку Мисїї ОЕБС у Сербїї и Чарней Гори, планованє пририхтованє и обявйованє публикациї хтора би помогла мултиетнїчним општином при снованю и роботи совитох за медзинационални одношєня.

Требало би спомнуц же непоштрєдни вигледованя хтори предходзели писаню Водзача, як и сам текст, настали у остатнїх трох мешацох 2005. року. У тим периодзе окончєнє **вигледованє** у 12 општинах у хторих совити за медзинационални одношєня були формовани и у штирох општинах у хторих поступок установйованя совитох бул у цеку.

Други податки достати з анализу општинских статутах и других документох яки прилапени од фебруара 2002. року до конца прєшлого року и зоз вигледованя *Локална демократия и управянє у мултиетнїчних локалних заєднїцох у Сербїї* хторе запровадує Центер за вигледованє етницитету.

ТЕРМИНОЛОГИЯ

У тексту Водзача ше хаснує **поняца** хтори блїжей одредзую место, улогу и циљ општинских совитох за медзинационални одношєня. Вєкшина тих поняцох вєцєйзначна и мож их, у зависносци од дисциплини и теори-

йного уфундаментованя, розлично толковац. На тим месце указуеме на **толкованя ключних терминов** у смислу закона и пракси у Сербії.

Национално мишана општина (мултиетнічна општина)

Под национално мишанима општинами ше подрозумюе општини у хторих една национална заедніцу твори вещей як **5%** вкупного числа жительство, або кед шицки заедніци творя вещей як **10%** по остатнім попису жительство у Републики Сербії (Закон о локалней самоуправи).

Национална меншина

Национална меншина то каждая група державянох Союзней Републики Югославії хтора по численосци достаточно репрезентативна, гоч представя меншину на території Союзней Републики Югославії, припада даедней зоз групох жительство хтори у длугей и цесней вязи зоз територію Союзней Републики Югославії и ма прикмети як цо то язык, култура, национална або етнічна припадносц, походзене або вира, по хторих ше розликуе од векшини жительство и чийо припадніки характеристични по тим же ше стараю ведно отримовац свой заеднічки идентитет, уключуюци културу, традицию, язык або религию. Под националними меншинами, у смислу того закона, будзе ше подрозумйовац шицки групи державянох хтори ше волаю або одредзую як народи, национални и етнічни заедніци, национални и етнічни групи, националносци и народносци... (Закон о зашити правох и шлебодох националних меншинох у СР Югославії, член 2).

Национална заєднїца

Тото поняце, гоч ше зявює у члену 63. Закона о локалней самоуправи и Дїловніку о роботи Народней скупштини Републики Сербії, не дефиноване у нашей правней системи. Виводзи ше го зоз поняца нації и, за тоти цілі, мож го означити як групу людзох истого етнічного походзеня хтора же и Сербії и ма матичну националну державу.

Етнічна заєднїца

Як и предходне поняце, правно є не уфундаментоване. Же би ше легчейше розумело текст, хаснуєме го як термин хтори означає групу людзох заєднїцкого етнічного походзеня хтори не маю матичну державу.

ЯК ЧИТАЦ И ХАСНОВАЦ ВОДЗАЧ

У Водзачу пояснени **основни поняца** у вязи з институцию Совиту за медзинационални одношеня, **искуствами општинаох** хтори тоти цела установели и з їх роботу, а дати и **предкладаня** хтори би мали помогнуц у вязи зоз снованьом советох, компетенциями тих целох и їх улоги у процесу розвою локалней демократії.

Увагу би требало пошвениц гевтим часцом Водзача хтори указую на **приклади добрей пракси**, але и на **дилеми** зоз хторима ше стретаю єдинки локалней самоуправи у вязи зоз роботу совиту за медзинационални одношеня.

У ввводним, **першим поглавю** читательови ше сообщую основни идєї у вязи зоз цильом и структуру Водзача, а указане и на терминологию и основни методски поступки зоз хторима зберани и анализовани податки у вязи зоз роботу совиту за медзинационални одношеня.

У **другим поглавю** Водзача описана правна основа установйованя советох за медзинационални одношеня и таксативно наведзени мултиетнїчни општини у Сербїї.

Треце поглаве то чежиско Водзача и материя концентрована у даскельо оддзелькох хтори указую на условия яки Закон о локалней самоуправи поставел у вязи з установйованьом, роботу и компетенциями општинских советох за медзинационални одношеня. У поглавю указане на добру праксу у мултиетнїчних општинах у вязи зоз роботу советох, але и на проблеми и дилеми зоз якими ше єдинки локалней самоуправи стретаю.

У **штвартим поглавю** ше дава препоруки у вязи зоз унапредзеньом роботи советох за медзинационани одношеня, але и предлаганя на основи хторих би єдинки локалней самоуправи ефикаснейше формовали совети, односно приношели потребни одлуки, кандидовали, виберали членох и почитовали процедури.

На концу, после кратких заключних розпатраньох наиходзиме на **два додатки гу тексту**, зоз хторих перши указує на етнїчну структуру Сербїї, як и на општини хтори, у смислу члена 63. Закона о локалней самоуправи, мултиетнїчни.

Шлїдууюци додаток пошвечени зацтити правох националних меншинох. Гоч ше основна идея у вязи зоз роботу советох за медзинационални одношеня не одноши буквално на национални меншини але на национални заєднїци, медзи хтори спадаю и сербска и чарногорска заєднїца, у пракси

ше роботи совитох найчастейше одноша на проблеми припаднікох националних меншинох.

Намагаюци ше членох општинских совитох за медзи-национални одношеня увесц до зложеной матерії зашити правох меншинох, Водзач обрабя **медзинародни стандарди** тей зашити, инструменти хтори предвидзени у **домашней уставно-правней системи** и, конечно, витворйоване **правох меншинох у єдинкох локалней самоуправи.**

Правна

2

ОСНОВА ЗА СНОВАНЄ
СОВИТОХ ЗА
МЕДЗИНАЦИОНАЛНИ
ОДНОШЕНЯ У
МУЛТИЕТНІЧНИХ
ОПШТИНОХ

ЗАКОН О ЛОКАЛНЕЙ
САМОУПРАВИ – ЧЛЕН 63.

Медзи пробованями же би ше унапредзело медзинационални одношеня у локалних заедніцох **член 63.** Закона о локалней самоуправи¹.

1 „У национално мишаних општинах ше снує совет за медзинационални одношеня хтори творя представителе шицких националних и етнічних заедніцох.

Зоз тим членом до правного и дружтвеного живота жеми уведзена институция општинских **совитох за медзинационални одношєня** хтори треба же би провадзели стан и занїмали ше зоз питаняма витворїюваня, зашити и унапредзюваня националней ровноправносци у локалних заєднїцох.

Спрам пасуса 1. того члена предвидзене же би ше у „национално мишаних општинах сновало Совет за медзинационални одношєня хтори творя представителе шицких националних и етнїчних заєднїцох“.

Значи, законодавец ясно **утвердзел обовязку општинах зоз национално мишаним составом жительствова**

Як национално мишани општини, у смислу того закона, трима ше општини у хторих єдна национална заєднїца твори вецей як 5% вкупного числа жительствова або кед шицки заєднїци творя вецей як 10% по остатнїм попису жительствова у Републики Сербїї.

Представитєльох у Совету за медзинационални одношєня можу мац заєднїци зоз вецей як 1% учасци у вкупним жительствова општини.

Совет розпатра питаня витворїюваня, зашити и унапредзюваня националней ровноправносци, у складзе зоз законом и статутом.

Совет о своїх становискох и предкладаньох обвисцує скупштину општини хтора дужна вияшнїц ше о нїх на першей наступней схадзки, а найпознейше у чаше 30 дньох.

Скупштина општини дужна предкладаня шицких одлукох хтори у вязи зоз правами националних и етнїчних заєднїцох предходно доручиц на думанє Совету за медзинационални одношєня.

Совет за медзинационални одношєня ма право пред Уставним судом порушац поступок за оцєньованє уставносци и законїтосци одлуки або другого общого акта скупштини општини кед дума же з нїма непоштрєдно потупени права национални и етнїчних заєднїцох хтори представени у Совету за медзинационални одношєня и право под истима условиями пред Управним судом порушац поступо за оцєну согласносци одлуки або другого общого акта скупштини општини зоз статутом општини.

Дїлокруг, состав и способ роботи Совету за медзинационални одношєня ше ушорює з одлуку скупштини општини, у складзе зоз статутом“.

же би основали Совет за мединационални одношєня, але почитуючи принцип автономїї єдинокх локалней самоуправи утвердзел флексибилни рамки їх установйованя. Єдинком локалней самоуправи зохабєне обдумац способ як виберу членох Совету и конкретизовац їх зоз законом утвердзєни компетенциї.

У пракси то значи же би општини, хтори спрам резултатох остатнього попису жительство сполною критерїї мултиетнїчности, односно **же у нїх бива вецей як 5% жительство єдней националней заєднїци** або **же шицки национални заєднїци**, спрам резултатох остатнього попису жительство Рєпублики Сєрбиї, творя **вецей як 10% вкупного жительство општини**, мали у своїх статутах предвидзиц установйованє советох за мединационални одношєня (член б3. пасус 2).

Зоз шлїдующим пасусом истого члена закона ше прецизує же представитєльох „у Совету за мединационални одношєня можу мац заєднїци зоз вецей як 1% учасци у *вкупним жительство општини*“. Тота формулация у противности зоз спомнутим першим пасусом истого члена хтори ясно утвердзує же у тим целу заступєни представитєлє шицких националних и етнїчних заєднїцох. Не ясно прецо законодавєц похасновал противсловни одредби и з тим оможливєл розлични толкованя.

Гоч законодавєц у пасус 8. предвидзел же дїлокруг роботи Совету утвердзує скупштина општини з окремну одлуку, **основа дїлокругу утвердзєна у пасусу 4:** „Совет розпатра питаня витворйованя заштити и унапредзєня националней равноправности, у складзе зоз законом и статутом“.

Така формулация условює два дилєми:

1. термин *у складзе зоз законом* мож похопиц у узшим смислу, так же нас унапрямує лєм на Закон о локалней самоуправи, але и у ширшим смислу -на цалу уставно-правну систему;

2. факт же ділокрут роботи утвердзени зоз законом, але и же є зверени скупштини општини, могол би указац на тото же ше з одлуку скупштини општини лем розрабя процедуру яка утвердзена зоз статутом, хтора би, по правилу, мала буц у согласносци зоз законом, але и на толковане же ше зоз пасусом 8. отвера можливосц пременки способу роботи яки предвидзени зоз законом и статутом.

Таке заключоване не без основи, бо питане способу роботи даедного цела не „лем“ питане процедури, кед ше зна же зоз процедуру мож блокіровац и зневажиц роботу гоч хторого цела або органа.

Випатра же би тоту иницијативу требало ришиц з урядовим толкованьом компетентного державного органа, а же би ше по теди ділокрут роботи ушорйовало з одлуку скупштини општини.

Зоз ділокруту роботи шлідза **компетенції совитох**.
Основни, зоз законом дефиновани компетенції тоті:

- „о своїх становискох и предкладаньох обвисцовац скупштину општини, хтора длужна вияшніц ше о ніх на першей наступней схадзки, а найпознейше у чаше 30 дньох“;
- „пред Уставним судом порушац поступок за оценьоване уставносци и законїтосци одлуки або другого общого акта скупштини општини кед дума же з німа непоштредно потупени права националних и етнічних заедніцох хтори представени у Совиту за медзинационални одношєня и право под истима условиями пред Уставним судом порушац поступок за оцєну согласносци одлуки або другого общого акта скупштини општини зоз статутом општини“.

З Одлуку скупштини општини **мож утвердиц и други компетенції Совиту**, але у тим случаю треба водзиц

рахунку о тим же ше з нїма не пребера компетенції других работних целох скупштини општини або вивершних и других органах општини.

МУЛТИЕТНІЧНИ ОПШТИНИ У СЕРБІЇ

У одношеню на критериї зоз члена 63. Закона о локалней самоуправи у Сербїї ест 68 мултиетнічни општини з котрих ше 41 находзи у Войводини, а 27 у централней Сербїї.

Општини у Войводини у хторих спрам Закона о локалней самоуправи сполнени условия за установйованє совитох за медзинационални одношеня

ОПШТИНИ	ВКУПНО ЖИТЕЛЬОХ	ВКУПНО ПРИПАДНІКОХ НАЦИОНАЛНИХ МЕНШИНОХ	%
Ада	18.994	15.297	80,54
Алибунар	22.954	8.711	37,95
Апатин	32.813	10.384	31,65
Бач	16.268	7.743	47,60
Бачка Паланка	60.966	10.703	17,56
Бачка Тополя	38.245	24.912	65,14
Бачки Петровец	14.681	10.412	70,92
Бечей	40.987	22.423	54,71
Била Церква	20.367	3.652	17,93
Беочин	16.086	4.230	26,30
Чока	13.832	8.091	58,49

ОПШТИНИ	ВКУПНО ЖИТЕЛЬОХ	ВКУПНО ПРИПАДНІКОХ НАЦИОНАЛНИХ МЕНШИНОХ	%
Индія	49.609	5.211	10,50
Ириг	12.329	1.670	13,55
Канїжа	27.510	24.964	90,75
Кикинда	67.002	12.792	19,09
Ковачица	27.890	17.775	63,73
Ковин	36.802	7.098	19,29
Кула	48.353	13.325	27,61
Мали Идъош	13.494	8.008	59,34
Нова Црня	12.705	3.478	27,38
Нови Бечей	26.924	7.119	26,44
Нови Кнежевац	12.975	4.884	37,64
Нови Сад - город	299.294	48.366	16,16
Оджак	35.582	4.455	12,52
Панчево	127.162	22.279	17,52
Пландиште	13.377	5.406	40,41
Сечань	16.377	4.050	24,73
Сента	25.568	21.895	85,63
Шид	38.973	7.210	18,50
Србобран	17.855	5.127	28,71
Ср. Карловци	8.839	1.422	16,09
Стара Пазова	67.576	10.075	14,91
Суботица	148.401	102.330	68,96
Темерин	28.275	9.284	32,83

ОПШТИНИ	ВКУПНО ЖИТЕЛЬОХ	ВКУПНО ПРИПАДНІКОХ НАЦИОНАЛНИХ МЕНШИНОХ	%
Тителъ	17.050	1.883	11,04
Вербас	45.852	10.025	21,86
Вершец	54.369	12.337	22,69
Жабель	27.513	3.153	11,46
Житиште	20.399	7.038	34,50
Зомбор	97.263	30.140	30,99
Зренянин	132.051	26.168	19,82

* Укључени шлїдујуци национални заеднїци: Югославяне, Албанци, Бошняци, Болгаре, Буневци, Влахи, Ѓоранци, Мадяре, Македонци, Муслимане, Немци, Роми, Румуне, Руси, Руснаци, Словаци, Словенци, Українци, Горвати и Чехи.

Жридо: Центер за вигледоване етницитету, Вигледоване: Управяне у мултиетнїчних општинаох, 2004-2005.

**Општини у централней Сербїї у хторих спрам
Закона о локалней самоуправи сполнени условия за
установйоване совитох за медзинационални одношеня**

ОПШТИНИ	ВКУПНО ЖИТЕЛЬОХ	ВКУПНО ПРИПАДНІКОХ НАЦИОНАЛНИХ МЕНШИНОХ	%
Бабушница	15.734	1.219	7,75
Била Паланка	14.381	1.272	8,85
Бойник	13.118	1.391	10,60
Болевац	15.849	4.663	29,42

ОПШТИНИ	ВКУПНО ЖИТЕЛЬОХ	ВКУПНО ПРИПАДНІКОХ НАЦИОНАЛНИХ МЕНШИНОХ	%
Бор	55.817	12.758	22,86
Босилеград	9.931	7.378	74,29
Буяновац	43.302	27.656	63,87
Димитровград	11.748	6.433	54,76
Долевац	19.561	1.106	5,65
Голубац	9.913	1.051	10,60
Коцелева	15.636	875	5,60
Кучево	18.808	5.476	29,12
Майданпек	23.703	3.145	13,27
Медведя	10.760	2.951	27,43
Неготин	43.418	3.877	8,93
Нова Варош	19.982	1.680	8,41
Нови Пазар	85.996	67.612	78,62
Петровец	34.511	4.324	12,53
Прешево	34.904	31.487	90,21
Прибой	30.377	7.187	23,66
Присполе	41.188	17.221	41,81
Сеница	27.970	21.232	75,91
Сурдулица	22.190	3.306	14,90
Тутин	30.054	28.605	95,18
Вране	87.288	5.436	6,23
Жагубица	14.823	3.378	22,79
Житорадя	18.207	1.171	6,43

*Ураховани шлїдуючи націонални заєднїци; Югославяне, Албанци, Бошняци, Болгаре, Буневци, Влахи, Ѓоранци, Мадяре, Македонци, Муслимане, Немци, Роми, Румуне, Руси, Руснаци, Словацї, Словенци, Українцї, Горвати и Чехи.

Жридо: Центер за виглєдованє етницитету, Виглєдованє: Управяне у мултиетнїчних општинах, 2004-2005.

3

Совет

за меѓинационални

одношения у

мултиетничних општинах

ОПШТИНИ У ХТОРИХ УСТАНОВЕНИ СОВИТИ ЗА МЕЃИНАЦИОНАЛНИ ОДНОШЕНЈА

Спрам податкох хтори по почеток децембра 2005. року позбери Статна конференция городов и општинах и Центер за вигледоване етничитету, совети за меѓинационални одношения установени у 16 войвођанских општинах и у двох општинах у централней Сербии, и меновани члени советох у тих општинах.

Општини у Войвођини у хотрих установени совети за меѓинационални одношения

Ада

Апатин

Бечей
Ковачица
Ковин
Нови Бечей
Нови Сад
Оджак
Пландиште
Суботица
Темерин
Вершец
Жабель
Житиште
Зренянин
Нови Кнежевац

У работи 16 менованих општинских совитох за мединационални одношения у Войводини участвую представителе чарногорскей, буневацкей, горватскей, македонскей, мађарскей, румунскей, ромскей, словацкей и сербскей заедници.

У општинох Бач, Бачка Паланка, Бачка Тополя, Била Церква, Беочин, Ириг, Канџа, Кула, Нова Црња, Панчево, Сримски Карловци, Сримска Митровица, Стара Пазова, Сечань, Сента, Србобран, Тител и Вербас зоз статутами предвидзене же би ше формовало совити за мединационални одношения, але тоти цела по тераз не установени.

Општини у централней Сербії у хторих установени совити за медзинационални одношеня

Присполе
Прибой

На території централней Сербії, у смислу члена 63. Закона о локалней самоуправи, ест **27 мултиетнічни општини**, а национални заєдніци чийо представителе треба же би були заступени у општинских совитох за медзинационални одношеня то Албанци, Бошняци, Болгаре, Чарногорци, Муслимане, Роми, Сербї, Влахи и Югославяне хтори зоз вецей як 2% жительство заступени у општинах Босилеград и Димитровград дзе жию углавним припадніки болгарскей националней меншини.

Општини Александровац, Буяновац, Босилеград, Димитровград, Кралево, Лесковац, Мало Црнице и Нова Варош тиж зоз статутами предвидзели формоване совитох за медзинационални одношеня, але по тераз не принесли одлуки о їх снованю и ршєня о менованю або виборе членох совитох. Интересантне же општини Лесковац (спомедзи 156.252 жительство, Ромох ест 6.989, односно 4,47%), Кралево (спомедзи 121.707 жительство ест лєм 867 Ромох, цо значи же 0,72% вкупного жительство општини не Сербї), Мало Црнице (вкупно 13.853, жительство медзи хоторима ест и 401 Влах, односно 2,89% и 194 Ромох, односно 1,40%) и Александровец, дзе аж 98,79% сербске жительство, хтори у смислу Закона о локалней самоуправи не мултиетнічни, зоз статутот предвидзели установйоване совитох за медзинационални одношеня.

СНОВАНЄ СОВИТОХ И ВИБОР ЧЛЕНОХ

Совет за медзинационални одношения ше снуе у општин-ох зоз национално мишаним составом жительствова спрам условийох хтори предвидзени зоз членом 63. Закона о локалней самоуправи (опать: Поглаве II).

Процедура установйованя советох

Процедура установйованя општинского Совету за медзинационални одношения **препуцена скупштини општини**. Поступок процедури почина зоз потвердзованьом мултиетничней општини у статуту же ма обовязку формавац Совет за медзинационални одношения яка утвердзена зоз законом, а закончуе ше зоз приношеньом ршєня скупштини општини о формованю Совету и менованю членох. У медзичаше ше одвива процедура у вязи з вибором членох того цєла.

❖ Цєк процедури то:

1. Дефинованє Совету у статуту општини;
2. Инициатива за установйованє Совету;
3. Предкладанє членох Совету и консултованє у вязи зоз предложенима кандидатами;
4. Одлука скупштини општини о дїлокруту, составе и способе роботи Совету за медзинационални одношения;
5. Ршєнє скупштини општини о снованю Совету за медзинационални одношения и менованю членох.

По описаней процедури Совет формовала векшина општинах. Општински статути найчастейше маю **член зоз хторим ше предвидзуе установйоване совиту**, а шицки други одлуки и обовязки у вязи зоз тим ше препушуе скупштини општини.²

После того шлїдзи одредзена празни́на у процедури, бо зоз законом не предвидзене, а у статутах то не правило же би ше одредзовало **хто порушуе иницијативу за сноване совиту**, односно хто порушуе поступок кандидованя членох Совету. То мож обачиц у факту же совети установени лем у 18 спомедзи 68 мултиетнічних општинах у Сербії хтори би го мали конституовац.

Длуги период медзи утврѣдованьом статутарней обовязки општини же би основала Совет и приношеньом одлуки скупштини општини о тим тиж потврѣдуе становиско же би тото питане требало пояснїц.

У векшини општинах хтори конституовали Совет **иницијативу порушовала скупштина општини**.

После иницијативней фази шлїдзи поступок **предкладаня кандидатох** за членох Совету. У вязи зоз тоту часцу процедури обачени розлични искуства єдинкох локалней самоуправи.

Обще начало о тим же у Совету треба же би були заступени представителе шицких националних и етнічних заеднїцох хтори у вкупним чишле жительство општини маю 1% углавним ше почитуе, але понеже нет упутства у вязи зоз предкладаньом кандидатох, явяю ше одредзени дилеми и неправилносци.

2 Приклади: видзиц статути општинах: Ада („Сл. новини“, число 22/2004); Бечей („Сл. новини“, число 3/2002); Апатин (2002); Жабель („Сл. новини“, число 6/2002); Зренянин („Сл. новини“, число 3/2002); Житиште („Сл. новини“, число 4/2005); Ковачица („Сл. новини“, число 5/2002); Суботица („Сл. новини“, число 19/2002); Нови Сад („Сл. новини“, число 11/2002); Пландиште (31. май 2002); Темерин („Сл. новини“, число 4/2002).

Предкладанє и вибор членох Совету зоз шорох националних меншинох

- ❑ У даскельо општинах, у случаю кандидатох зоз шорох националних меншинох предкладаче **национални совети националих меншинох** (опать: Додаток 2, бок 71). У општинах Апатин, Ковачица, Зренянин и Жабель национални совети националних меншинох директно предкладали членох советох.
- ❑ У **општини Нови Бечей** инициатива за снованє Совету и предкладанє членох Совету ушорени з Одлуку о снованю Совету, хтора принесена на сходазки СО 29. марца 2005. року. У тим документу таксативно начипшени национални и етнічни заєдніци хтори у општини участвую зоз вецей як 1% жительствова, а потим прецизоване же каждая заєдніца хтора сполноє тото условие заступена у Совету зоз двома представителями. З истим актом предвидзене же скупштина општини порушує поступок вибору членох Совету, як и же право предкладача маю групи гражданох, односно найменей 10 припадніки одредзеной заєдніци; же одборніки у скупштини општини можу предложити кандидата заєдніци хторей припадаю и, конечно, здружене хторе регистрованоє за очуванє националних, етнічних, културних и других окремносцох заєдніцох. Зоз предкладаньом треба до-ручиц и особни податки о кандидатови, писану вияву кандидата о националней припадносци и доказ о тим же предкладанє поднесли овласцени предкладаче.
- ❑ Шлідуюцу окремносц у вязи зоз предкладаньом кандидатох за членох Совету зоз шорох националних

меншинох находземе у Одлуки о ділокругу, составе и способе работи Совету за медзинационални одношєня **општини Пландиште**, по хторей у Совету заступени представителе националних меншинох хтори жию у општини: Мадыре, Румуне, Словаци, Македонци и Роми. Совет ма дзешец членох, а членох ше вибера на основе предкладаня здруженя националних меншинох заступених у општинским совету або месних заедніцох у хторих национални меншини и етнічни заедніци твора вецей як 50% вкупного жительство населеного места.³

Противне формализованому и у процедуралним смислу добре задуманому процесу предкладаня кандидатох зох шорох националних меншинох, у општинах Бечей и Пландиште принєшени одлуки у векшини општинах у хторих ше тотя часц процесу формования советох одвива на иншаки способ – дзекеди на основе недосц ясней процедури.

- У тим смислу би требало указац на поступок предкладаня членох Совету зох шорох националних меншинох у **городзе Новим Садзе**. Спрам Одлуки о ділокругу, составе и способе работи Совету за медзинационални одношєня городу Нового

3 У составе Совету у општини Пландиште нет представительох сербскей заедніци. Маюци у огляде же сербска заедніца у Пландишту ма вецей як 60% жительох, як и природу работи Совету за медзинационални одношєня, нет дружтвено оправдани и правно валидни причини же би представителе той заедніци не були заступени у работи того цела. З другого боку, понеже абсолютну векшину у СО Пландиште, хтора принесла шицки спомнути одлуки, твора одборніки условно поведзене „векшинских“ политичних странкох, вєц можліве же слово о тим же вони не жадали участвовац у работи того цела. Заш лєм, випатра же ше роби о недостаточней роздуманосци компетентних при формованю Совету, а не о недобрей намири и незбалосци.

Саду, хтора принесена 9. септембра 2005. року⁴, предвидзене же ше членох Совету припаднікох националних меншинох вибера и зоз шора углядних гражданох националних и етнічних заедніцох, а на предкладане їх националних заедніцох и у консултации з представителями организацийох националних и етнічних заедніцох хтори дійствую у городзе.

Способ на хтори право предкладаня кандидатох формуловане у городзе Новим Садзе зохабя можлівосц за блокаду установйованя того цела и потенциялну обструкцию його познейшей роботи. У пракси би то могло випатрац так же кандидатох предкладаю велі меншински организации, групи гражданох, независни кандидати, а после консулацийох ше зоз меншинским организациями яки дійствую у городзе, по недосц ясных критерийох селектую и за вибор предкладаю кандидати хтори познейше неділотворно упліваю на познейше приношене одлукох.

- Подобна ситуація обачена и у **општини Житиште**, дзе при предкладаню кандидатох зоз шорох меншинских националних заедніцох Мадярох, Словацох, Румунох и Ромох не консултовани їх национални совети, але организована явна розправа у хторей не участвовали представителе опозиційних политичних партийох и векша часц їх виберачох.⁵

У случайох кед ше при виборе членох совету зоз шорох националних меншинох не консултую їх национални совети, а при тим не утвездзени ясни

4 „Службени новини городу Нового Саду“, рок XXII – число 11, 24. юний 2002.

5 Компетентни у општини Житиште тот проблем пробовали превозисц з неформалну одлуку же би ше на сходы Совету волало представителюх националних советох националних меншинох хтори биваю у општини.

критерії на основі хторих ше вибера членох Совету, легитимносц вибору озбильно нарушена.

- Розличносци кандидованя и вибору членох општинских советох за медзинационални одношеня доприноши одлука⁶ о снованю того цело у **општини Оджак**, по хторей Совет ма седем членох од хторих ше председателя и двох членох вибера зоз шорох одборнікох Скупштини општини, а штирох зоз шорох сербскей, мадярскей, словацкей и ромскей заедніци. Предкладане ришеньох о менованю членох Совету пририхтуе Комисия за кадрови, административни питаня и роботни одношеня СО, самоиницијативно або на предкладане советох месних заедніцох або здруженьох по заступаю национални, односно етнічни заедніци.

При виборе членох советох зоз шорох националних и етнічних заедніцох ше руководзело зоз розличними критериями у поглядзе утвердзованя цо национални, а цо етнічни заедніци. У ствари, док шицки заедніци дефиновани як национални, ромска одредзена як етнічна заедніца. У смислу Закона о зашити правох и шлебодох националних меншинох таки приступ превозидзени, бо з нїм припадніком ромскей заедніци припознати статус националней меншини зоз шицкими правами хтори зоз Закона виходза.

- На 17. схадзки скупштини **општини Суботица**, хтора отримана 18. новембра 2005. року, принешена Одлука о ділокругу, составе и способе роботи Совету за медзинационални одношеня на основі хторей того цело формоване у складзе з националним составом жительствова општини, та у Совету хтори ма дзевец членох заступени штирме припадніки мадярскей,

6 СО Оджак, ч. 011-1/2005-1 од 31. януара 2005. року.

двоме припадніки сербскей и по еден припаднік горватскей, буневацкей и чарногорскей заедніці. З оглядом на тото же у општини, спрам остатнього попису жиє 0,97% ромского жительствова, до роботи Совету, але без права одлучованя, уключени и представитель тей заедніці.

Членох Совету ше вибера зоз шорох одборнікох, а менує их Скупштина општини на предкладане председателя општини хтори ше обовязно, у вязи зоз вибором членох Совету зоз шорох националних меншинох, консултує з їх националними советами.

З оглядом на тото же ше членох Совету у општини Суботица вибера зоз шорох одборнікох, остава отворене питане у вязи зоз механізмом вибору членох совету зоз заедніцох хтори евентуално не освоя одборніцки места у зволаню Скупштини општини.

Општини **Оджак** и **Суботица** представляю приклад општинаох хтори при виборе членох советох помирели етнічни критериум зоз критериумом припадносци одредзеной политичней партії. Медзитим, у даскельо општинаох – **Темерину**, **Новим Садзе**, **Новим Кнежевцу**, **Житишту** – политични партії мали, правда поштредни, але пресудни уплів на предкладане и вибор кандидатох.

Предкладане и вибор членох советох зоз сербскей националней заедніці

Випатра же ище векшу спокусу представляю предкладане и вибор членох советох хтори представляю сербску националну заедніцу. У ствари, Сербии творя векшину жительствова у 55 мултиетнічних општинаох, а у вельким числе участвую у

жительство 13 општинох у хторих припадніки националних меншинох маю абсолютну векшину жительство. Лем тот факт указуе на то то же припадніки сербскей заедніци, пре свой векшински статус, найодвичательнейши за стан и стабилноц медзинационалних одношеньох. Прето вибор членох сербскей националности у општинских совитох ма окремну чежину. Медзитим, понеже ані у вязи з тим нет генералне упутство, општини розвили розличну праксу.

□ У општини **Жабель** представительох сербскей националности предклада Сербска православна церква, односно ей парохия у тей општини. У вязи з тим би требало обрациц увагу на то то же Сербска православна церква лем еден з можлівих предкладачох. У складзе з уставно-правну систему жеми, шицки церкви и вирски заедніци положили до рамикох цивилного дружтва и у формално-правним смислу су равноправни зоз невладовима організаціями, културнима здружениями и другима організаціями хтори дійвую у локалних самоуправах. Медзитим, реални уплів традиционалних институційох як цо то СПЦ вельо векши од упліву хтори ма векшина других цивилних організаційох. У тим смислу, оправдани очекованя єдинкох локалней самоуправи же легитимитет членох совиту хторих предложи тот институция, односно општински церковни одбор СПЦ, будзе уфундаментовани на довирию яке маю у рамикох тей институції.

Проблем би могол настац кед би локални самоуправи вимагали и од других церквох и вирских заедніцох же би предкладали своїх членох до совитох. У тим случаю би ше страцел основни смисел установйованя Совиту, а його ингеренції би ше найвироятнейше помкли зоз розпатраня медзинационалних питаньох гу медзивирским одношеньом о проблемом.

- У **зренянинской општини** члена Совету зоз шорох сербскей заедніци, але и меншинских заедніцох хтори не маю вибрани национални совети, предклада и менуе Комисия за кадрови, административни питаня и роботни одношеня Скупштини општини.
- Гварене же у **городзе Новим Садзе** вибор членох зоз шорох националних меншинох не ришени на одвитууюци способ. Подобне и по ше дотика вибору членох Совету хтори заступаю сербску заедніцу. У ствари, пейц спомедзи вкупно дзевец членох Совету сербскей националносци и вибера ше их, по пицким судзаци, зоз шорох политичних партийох хтори заступени у Скупштини городу. Таки способ вибору и составу Совету, хтори идентични и у општинах Житиште и Приеполе, отвера драгу гу майоризациї меншинских националних заедніцох.
- У **општини Апатин**, з Одлуку о станованю Совету хтору прилапели одборніки⁷, предвидзене же би ше членох Совету виберало на основи етнічней припадносци гражданох, же би предкладаче за членох хторих ше вибера зоз шорох припаднікох националних меншинох були национални совети националних меншинох хтори творя вецей як 1% жительство општини, а за представителюх сербскей заедніци – граждане сербского походзения. Зоз ришеньом од 3. октобра истого року меновани за членох Совету по двома представителе сербскей, малярскей и горватскей заедніци и по еден представитель румунскей и ромскей заедніци⁸.

7 „Службени новини СО Апатин“, число 8, од 23. мая 2005. року..

8 „Службени новини СО Апатин“, число 11, од 3. октобра 2005. року.

Учасц гражданох у работи совитох

Єдина општина хтора при предкладаню и виборе членох Совету етнічни принцип и интерес политичних странкох заступених у Скупштини општини подредзела граданскому принципу то **општина Ада**. Член 63. Статута општини Ада⁹ предвидзує же би ше у општини основало Совет за медзинационални одношения у чией работи участвую представителе шицких националних и етнічних заєдніцох у општини. Медзитим, зоз членом 65. Статута СО Ада утвердзене же ше ділокруг, состав, способ работи и вибор членох Совету утвердзує з окремну одлуку Скупштини општини. Тота одлука¹⁰ принешена три роки познейше, 21. априла 2005. року, а з ню потвердзени компетенції зоз Статута Скупштини општини, односно Закона о локальной самоуправи. Треца часц теї одлуки ше одноши на вибор членох Совету у смислу же у работи того цела, коло одборнікох, **можу буц заступени и граждане**, але же председаюци муши буц одборнік же би ділотворно заступає становиска того стаємного роботного цела Скупштини општини пред одборніками и другима општинскимима органами.

На концу, спомнутей одлуки предходзело Ришенє о формованю Совету за медзинационални одношения, на основи хторого мож заключиц же у работи того цела участвую граждане, а не представителе националних заєдніцох. Гоч ясне же у работи того цела участвую припадніки вецей националносцох – Серби, Мадыре, Роми – пресудни критерієм за їх вибор не була национална и етнічна припадносц, але одботніцки статус або прекладанє гражданох на основи хтори здобули мандат у шпиророчним мандату заступац їх интерес у тим целу.

9 „Службени новини СО Ада“, число 22/2004.

10 Одлука о ділокругу, составе и способе работи Совету за медзинационални одношения, СО Ада, число 02-23/2005-01, од 21. априла 2005. року.

*Дилеми єдинокх локалней самоуправи у вязи зоз
установйованьом совитох и вибором членох*

Хто „хаснователе“ члена 63?

У члену 63. Закона о локалней самоуправи категорично прецизоване то же ше **совити снує пре установйоване равноправносци националних заєднїцох мултиетнічних општинаох**. Понеже з истим членом установени критерії на основи хторих ше даєдну општину рахує як мултиетнічну (вещей як 5% припаднікох єдней заєднїци або вещей як 10% припаднікох шицких заєднїцох у вкупним жительство општини спрам остатнього попису жительство), ясне же **хаснователе Закона то национални (етнічни) заєднїци хтори у општини представяю числову меншину**.

У тим смислу Закон не правел розлику медзи припадніками сербскей заєднїци, Черногорцями и припадніками националних меншинох.

Медзитим, кед прилапиме толкованє же титуларе права у члену 63. национални заєднїци, приходзиме до компликованей ситуациї у хторей би у каждой општини у хторей даєдна з националних заєднїцох, значи, кед не даяка друга, але сербска, твори 5% жительство општини, а ище єдна заєднїца (меншина) ище 1%, требало би, у смислу Закона, уставовиц Совит за медзинационални одношеня.

З другого боку, забунку прави пракса локалних самоуправох и општинских совитох за медзинационални одношеня хтори ділокруг своей роботи найчастейше концентрую на проблеми националних меншинох. З оглядом на етнічну структуру жительство Сербії, як и на єй регионални и локални специфичносци и проблеми зоз хторима ше стретаю општини у вязи зоз положеньом националних меншинох и витворйованьом їх правох, **реални ділокруг роботи оп-**

ПТИНСКИХ СОВИТОХ за медзинационални одношения зоз причину унапрямени гу питаньом у вязи зоз ровноправносцу припаднікох националних меншинох и їх заедніцох.

У терашніх дружтвених и правних обставинох дилеми би були одстранени кед би пришло до корекції члена 63. Закона о локалней самоуправи у смислу хаснования прецизних терминох – сербска национална заедніца и припадніки националних меншинох. Инспирация и жридо такей вименки члена 63. треба же би бул член 55. Повелі о людских и меншинских правох и гражданских шлебодох хтори предвидзуе же держави члени державней заедніци Сербия и Чарна Гора *„обовязни прилапйовац мири за унапфедзене полней и ефективней ровноправносци медзи припадніками националних меншинох и гевтима хтори припадаю гу векшини, у шицких обласцох економского, социялногo, политичного и културного живота“*. Гоч ше тот уставни член директно одноши на мири афирмативней акції, поштредно ше одноши и на шицки други питаня у хторих даедна зоз меншинских заедніцох пре неровноправне дружтвене положене церпи стварну чкоду.

Хто предклада членох Совету?

У пракси, найчастейше, **предкладаче** то одборніки у скупштинах општинах, национални совети националних меншинох, Сербска православна церква, групи гражданох, културни здружения националних меншинох, невладово организации.

Основна дилема у вязи з тим питаньом то хто треба же би иницировал установйоване советох и у тим смислу гледац предкладаня кандидатох и думане о ніх од институцийох заедніцихтори би мали заступац. У тим смислу, з одлуками о снованю з одлуками о снованю советох **би требало овласциц едну институцию** у скупштини општини же би **иницировала** сноване Совету, як и **поступок формованя** Совету.

Хтори заєдніці заступени у совитох?

Окрем дилеми у вязи зоз правом предкладачох членох општинских совитох за медзинационални одношєня у даскельо општинаох присутни и **проблем у вязи зоз заступеносцу националних заєдніцох** у тих целох. У ствари, у меншим чишле општинаох преовладує думанє о тим же би члени совитох требали буц лєм представителе националних меншинох, а не и представителе сербскей заєдніци. Випатра же ше таке похопєне не поклопює з интенцию законодавца же би установел цєла у хторих би були заступени представителе пицких националних заєдніцох хтори у мултиетнічних општинаох сполною критерий числовосци яка предвидзена зоз членом 63. Закона о локалней самоуправи.

КОМПЕТЕНЦІЇ СОВИТУ

Компетенції Совиту мож подзелїц на:

- а) основни компетенції хтори **шлїдза зоз пасусох 4. и 7. члена 63;**
- б) компетенції хтори **дефиновани з одлуками** скупштини општини.

Основни компетенції

У вязи з основними компетенциями хтори ше одноша на розпатране питаньох националей равноправносци треба спомнуц тото же и їх **потвердзує** и **додатно дефинує скупштина општини**. У рамикох тих компетенцийох **совет дава думанє** на кажде предкладанє скупштини општини хторе ше одноши на националну равноправносц, а ма **право и**

порушац поступок пред компетентним судом кед дума же одлука скупштини општини процивна статусу општини.

Витворйоване тих компетенцийох повязане зоз двома отворенима питаннями. Перше ше одноши на дефиноване понятия национална равноправносц, а друге на розвиване механїзмов у скупштини општини у вязи зоз ділоторну роботу Совету.

Вельо чежше одвитовац на питане у вязи зоз дефинованьом националней равноправносци.

У ширшим смислу, националну равноправносц ше витворює у кождим сегменту дружтвеного живота: образованю, обезпечованю роботи, информованю, привреди, дружтвених одношеньох, та аж и у питаньох просторного плана општини и ушореня инфраструктури. Таке толковане того понятия вимагало би же би Совет за медзинационални одношения розпатрал вельке число предлогах одлукох скупштини општини.

У узшим смислу, понятие националней равноправносци, у смислу операционализациї члена 63, одноши ше на случаї кед скупштина општини приноси одлуки у вязи зоз витворйованьом правох хтори ше одноша на особни и колективни права припаднікох националних заедніцох: равномерно обезпечоване роботи у явних службох, службене хасноване языкох и писмох меншинских националних заедніцох, мрежу предшколских и основношколских установох, менованє директорох явних установох, заступеносц заедніцох у средствох явного информованя чий снователь скупштина општини и друге.

Проблем механїзмов хтори би требало розвиц же би работа Совету за медзинационални одношения була ділоторна одноши ше на **порядне и благочасне доручоване предкладаньох** скупштинох општинох членом Совету. У пракси єдинки локалней самоуправи материяли доручую

селективно и найчастейше барз позно. Медзитим, з оглядом на праксу же ше совити сходза ридко, як и на того же по децембер 2005. року не було значнейши реакції совитох на одлуки скупштинох општинох, мож заключиц же совити не унапрямую активносц гу своїм основним компетенцийом, але ше занімаю зоз периферними активносцями.

У тим смислу у поединих општинох повод за схадзку Совиту и його роботу були зраженя медзи жителями розличних националносцох. Гоч слово о роботох хтори спадаю до компетенції милиції и судских органах, члени Совиту ше намагаю реаговац у периодзе после конфликту. Тоти активносци заслужую увагу, але вшлеліак не спадаю до основних компетенцийох совитох.

Компетенції хтори дефиновани з одлуку скупштини општини

Компетенції хтори утвердзуе з одлуку скупштина општини **вельо ширше поставени** и часто ше **паклопную зоз компетенциями других роботних целох** скупштини општини.

Характеристични приклад то Одлука о снованю Совиту за медзинационални одношеня у општини **Апатин**, зоз хтору предвидзене же ше цілі роботи того цела одноша на: унапредзене роботи локалней самоуправи, медзиетнічну толеранцию, защиту людских правох, очуване етнічного и культурного идентитету заедніцох, промоцию мултикултурализма, пестоване гражданских чеснотох и традиції заедніцкогo живота, процивене бешеди мержні и ксенофобії, розвой цивилного дружтва и демократичней явносци, творене условийох и стимуловане хаснованя меншинских язиков у бешеди и явней комуникації, стимуловане средствох

информованя же би афирмовали традицию, культуру и языки пицких национальных и етнічных заедніцох и розвиване сотрудніцтва гражданох, НВО зоз єдинками локальной самоуправи, але и компетенційох у вязи зоз витворійованьом национальной равноправности у образованю, культури, дружтвеним організованю, окончованю административней власци и з организацию општинских явних службох, явних коммуникаційох, забезпечованю роботи и зашити памятнікох культури.

З Одлуку предвидзене же Совет за медзинационални одношеня у општини Апатин може, пре витворійоване компетенції, поднімац мири у вязи зоз зопераньом етнічных тензийох и у тим смислу организовац и потримовац мири хторим циль лєпше розумене национальных и етнічных заедніцох и творене вигодней дружтвеной атмосфери у општини. Окрем того, Совет подніма и мири хтори ше одноша на социјално-економски питаня припаднікох етнічных заедніцох. У тим смислу предвидзене же *„Совет пребера активносци хтори у функції равномирного участвованя припаднікох шицких национальных и етнічных заедніцох на території општини у розвою и моцнєню малого и штреднього поднімательства“*, як и же *„Совет окемну увагу пошвецєє равномирней занятосци припаднікох шицких национальных и етнічных заедніцох на території општини, як и тому же би средства за дотацию яки предвидзени за розвой малого и штреднього поднімательства и других активносцох у обласци привредного и цалосного дружтвеного живота були равномирно доступни припадніком шицких национальных и етнічных заедніцох на території општини“*.¹¹

Таки широко предвидзени компетенції, без сумнівю, **превозишли задумку законодавца** о тим же би ше совети за медзинационални одношеня занімали з витворійованьом

11 Член 13. Одлуки о снованю Совету за медзинациональных одношеня СО Апатин

націоналней ровноправности у општини, односно же би розпатрали и давали думаня на одлуки скупштини општини у вязи зоз положеньом націоналних и етнічних заедніцох и порушовали механіزمи заштити кед ше потути їх права.

У тим смислу би було разумліве же би ше **ингеренцию општинских совитох за медзинаціонални одношеня**, кед слово о ровноправности націоналних заедніцох при обезпечованю роботи, концентровало на проваджене стану у вязи зоз їх ровномірну заступеносцу у општинских явних службох. Ришєня яки прилапени у општини Апатин, без огляду на тото же свою легитимносц можу мац у спомнутим члену 55. Повелі о людских и меншинских правах и гражданских шлєбодох, упутною на тото же би компетенції Совиту могли ушлїдзиц зоз кометенцийох яки предвидзени зоз Законом и же би ше могли уткац до зложеной мрежи дружтвених одношеньох у мултиетнічней општини.

Скупштина општини **Зренянин** з Одлуку о Совиту за медзинаціонални одношеня¹² дефиновала основни компетенції Совиту за медзинаціонални одношеня, але и предвидзела же Совет може, пре преучованє поєдиних питаньох зоз свойого ділокругу, формовац роботну групу або задлужиц поєдиних членох же би преучели одредзени питаня и о тим повидомели Совет. Зоз спомнугу одлуку утвердзене же Совет приноши **Діловнік о роботи**, хтори прилапени на схацки Совиту 29. юния 2005. року. Зоз Діловніком утвердзени способ роботи Совиту, сотрудніцтво з органами локалней самоуправи, пририхтованє схацкох и способ одлучованя на ніх.

Зоз записнікох зоз схацкох Совиту мож заключиц же ше Совет, коло питаньох зоз своєї компетенції, занїмал и з питаннями хтори ше одноша на витворїйованє правох націоналних меншинох – унапредзене информованя на

12 „Службени новини општини Зренянин“, число 3/2005

язикох национальних меншинох, фінансоване роботи їх культурно-уметніцких дружтвох и друге.

Пракса локальних самоуправох у вязи з компетенциями

У пракси совитох за медзинационални одношеня хтори установени по децембер 2005. року, найвекше число активносдох ше одношело на **розпатранє питаньох у вязи з положеньом национальних меншинох**. Таки стан розумліви, понеже у жеми не розвита одвитуюца стратегия гу интеграції национальних меншинох. Повеля о людских и меншинских правох и гражданских шлебодох и Закон о заштити правох и шлебодох национальних меншинох представляю документи хтори на початку децениї унапрямели розвой людских и меншинских правох гу демократским принципом, але пре недоповедзеносц тих документох, декларативни характер Закона о заштити правох и шлебодох национальних меншинох, отворени политични, але и правни питаня и неускладзеносц векшини законох зоз хторима ше регулує положене национальних меншинох з тима документами, виостали змистово мири у вязи з витворйованьом правох припаднікох национальних меншинох. Слабосци недоповедзеной политики найобачлівши праве у мултиетнічних општинах.

У войводянских општинах ситуація вигоднейша як у општинах у центральной Сербії. О тим шведочи и податок же до конца 2005. року у Войводини, од 44 мултиетнічних општинах, Совет за медзинационални одношеня формовани у 16 општинах, а у центральной Сербії лем у двох санджацких општинах.

У пракси тих општинах ше часто зявюю **проблеми имплементациї правох припаднікох национальних мен-**

шинох, а коло того, зоз Законом о локалней самоуправи општини директно задлужени старац ше о витворйованю индивидуалних и колективних правох националних меншинох и окреме о службеним хаснованю їх язикох и писмох (Додаток 2, бок 71).

Коло того, **треба наглашиц** же з уключованьом националних совитох националних меншинох до процесу кандидованя и вибору членох совитох, поштредно до роботи тих целох уведзени и питаня роботи тих институцийох. Тото розумліве, понеже национални совити националних меншинох маю вельки почержкосци у вязи з имплементацию культурней политики меншини у локалних заедніцох. И коло того же зоз Законом утвердзени механізми за запровадзоване правох националних меншинох у локалних заедніцох слаби, виражени и проблем легитимносци меншинских самоуправох хтори ше вибера лем на националним, але не и на локалним уровню.

Дилеми у вязи з компетенциями совитох

Яки компетенції ма Совет?

Кед би ше буквално применьовало компетенції Совету яки дефиновани у члену 63, хтори ше одноша на розпатране одлукох скупштинох општинох цо ше одноша на права националних заедніцох и порушоване механізох зашити їх интересох у општини, вец би не требало буц неясносци у вязи з роботу тих целох. Медзитим, понеже ділокруг роботи Совету одредзуе скупштина општини у складзе зоз своїм статутом, **мож прешириц компетенції** того цела.

Основа за преширйоване компетенцийох Совету би требаи буц **реални потреби гражданох и ситуація у општини** у вязи зоз станом медзинационалних одношеньох,

але и спомнути член 55. Повелі о людских и меншинских правах и гражданских шлебодох, хтори ше одноши на обезпечоване ефективней равноправности у економским, социјалним и културним живоче. Компетенції хтори виведзени зоз такого похопеня и правного уфундаментованя вельо ширши од гевтих хтори дефинуе член 63. Закона о локалней самоуправи. У тим смислу чежко розгранічиц же хтори ше питаня о хторих скупштини општинох приноша одлуки не одноша на националну равноправност жительох. Таки питаня ше могу одношиц на вибудов инфраструктури у населених местох дзе жию припадніки локалней меншини, або на питаня витворйованя права на ровномирни економски розвой шицких часцох општини.

Преклопйоване компетенційох

У дзепоедних општинох, коло того же ше компетенції совитох за медзинационални одношения преклопюю з компетенциями других работних целох скупштини општини, обачуе ше же ше іх **компетенції преклопюю з компетенциями вивершних органах општини**. У општинох дзе припадніки националних меншинох твора локалну векшину, обачліве преклопйоване компетенційох Совиту за медзинационални одношения з компетенциями националних совитох националних меншинох яки утвердзени зоз Законом о зашити правах и шлебодох националних меншинох.

Преклопйоване компетенційох совитох з компетенциями националних совитох националних меншинох

Национални совити националних меншинох то институції меншинских самоуправах хтори заступаю национални меншини у вязи з витворйованьом права на културну

автономію. Тоти ціла ше вибера на основі *Закону о зашити правах национальних меншинох* и *Правилніка о способе роботи скупштинох електороах за вибор советоах национальних меншинох* хтори принесол министер за национални и етнічни заедніци (Додаток 2, бок 71).

Национални совети национальних меншинох и општински совети за медзинационални одношеня доставаю легитимносц зоз розличних дружтвених и политичних окруженьоах и маю розлични уровень овласценьоах у локалней самоуправи.

Основна розлика у тим же општински совети национальних меншиноах **часц єдинки локалней самоуправи** и директно су повязани зоз скупштинами општиноах. **Национални совети национальних меншиноах**, як институції меншинских самоуправоах, то **институції хтори представляю интереси меншиноах пред органами власци у обласци културней автономії**.

Кед слово о одношеню национальних советоах национальних меншиноах и локальних самоуправоах, требало би спомнуц же ше їх вязу **поштредно витворює преїг одборнікоах** у скупштиноах општиноах хтори як општински функционере вибрани до одредзеного национального совету.

Особліво важне спомнуц тото же ше меншински самоуправи вибера лем на национальным уровню, а же по наших законах, затераз, таки ціла не мож виберац у єдинкоах локалней самоуправи. У тим смислу би требало, вше кед то мож, **у формално-правним смислу роздвоїц компетенції** меншинских самоуправоах од компетенційоах зоз хторима ше заїмаю општински совети за медзинационални одношеня. Вшелїяк, **то не виключує сотрудніцтво тих целоах** у смислу гледаня и даваня думаня о рижних питаньоах, подніманя заедніцких мироах и активносцоах и друге. Медзитим, директно преклопїованє компетенційоах би приведло до ситуації же

би политично добре організовані меншини, хтори створили потні меншинські самоуправи, мали можливість поштредно створиць општинські меншинські самоуправи и так уплівоваць на одлуки од интересу лем за припаднікох тей меншини у одредзеной локалней єдинки локалней самоуправи. На тот спосіб би ше оможлівело припадніком одредзеной меншини або лем часци даєдней меншини завжаць вигоднейше положене у одношеню на други меншинські заєдніци або на своїх сонароднікох у других општинах.

Ситуацію з тим у вязи би ше могло унапредзиць зоз вименку *Закону о зашити правох и шлєбодох национальних меншинох* у смислу снованя општинських меншинських самоуправох и зменшованя упліву политичних партійох у вязи зоз кандидованьом членох меншинських самоуправох.

Преклопйованє компетенційох совитох зоз компетенциями вивершних органох власци

Понеже нїгдзе не гварене категорично **як ше вибера членох совитох** за медзинационални одношеня, єст можливість же би до нїх були меновани и виберани **члени општинських радох**. Тиж єст можливість же би општинська рада часць администрації організовала так же би ше занїмала зоз истима питаннями зоз хторима ше занїмаю совити за медзинационални одношеня. У обидвох случайох нет ані зраженя интересох, ані други зоз законом утвєрдзени обставини хтори би их категорично забраньовали. Медзитим, **требало би**, у кождим случаяу, **кероваць уплів вивершних власцох на роботу совитох** и почитоваць їх автономію.

У вязи зоз тим проблемом, єст ище єдна дилема хтору чежко розумиць. У ствари, у Закону о локалней самоуправи член 63, зоз хторим ше установює совити за медзинационални одношеня, змесцени до оддзельку 4, хтори пошвєцєни дефинованню и організації општинской управи. У тим смислу

можливе толкованє по хторим ше тоти цела установює як фахови служби у општинах. У противности зоз таким толкованьом то пасуси 4-6. члена 63, хтори компетенції совитох за медзинационални одношеня **директно упутною на скупштини општинах.**

На заключене же правилнейше унапрямовац роботу совитох за медзинационални одношеня на скупштини општинах упутное и член 34. Закона о локалей самоуправи, зоз хторим предвидзене же **скупштина општини, на основи статута, снує стаємни або почасови роботни цела** хтори, межи иншим, даваю думаня у вязи зоз предлогами предписаньох и одлукох хтори приноша скупштини општинах.

Упракси єдинкох локалей самоуправи характеристични **приклади у трох општинах,** у хторих општински функционере члени совитох за медзинационални одношеня. Їх присуство у роботи тих целох могло би унапрямиц одлуки совитох и компетенції хтори зоз Законом и статутом утвердзени гу интересом локалей администрации або интересом поединих националних заєдніцох.

У **општини Бечей,** на основи статута, на два заводи формовани Совет за медзинационални одношеня. Перши Совет формовани 2003. року, але шлїдуючого року, после локалних виберанкох, з Ришеньом о розришеню и менованю председателя членох Совету за медзинационални одношеня СО Бечей¹³ вон розпуцци, а меновани, на предкладане политичних партийох цо заступени у СО, члени актуалного совету хтори ма шейсцох членох. У општини дзе приближно бива 41% сербского и 48% мадярского жительствова, Совет свою першу схадзку отримал 3. новембра 2005. року.

Неактивносц членох Совету, по шицким судзаци, условена и з одлуку општинскей ради же би ше задлужело єдного свойого члена занїмац ше зоз питаннями межи-

13 СО Бечей, число 021-19/05-1, од 1. юлия 2005.

національних відносинах и співробітництва з місцевими закладами.

Активності того члена місцевої ради попусти до другого плану Совет за міжнародні відносина. Найімовірніше у питанні намагання місцевої ради покращити ефективність и оперативність роботи, треба би водити рахунок же би ще активності и компетенції вищого рівня власців у місцях не покладавали з активностями хтори створюють роботу ціла скупщини місцях або голем же би між ними бул високий ступінь кооперативності и поділення інституціональних компетенцій.

У **містечку Житиште** члени Совету за міжнародні відносина то президент и секретар Скупщини місцевої, хтори ведуть з роботу того ціла. Понеже Совет у тій місци свою першу сесію отримала аж кінцем жовтня 2005. року, остає аналізувати як присутність першого чоловіка Скупщини місцевої и найвідомішого члена місцевої адміністрації буде впливати на роботу и одлуки Совету.

На кінці, **містечко Прибой**, на основі члена 54. статута місцевої, принесла Одлуку о створенні Совету за міжнародні відносина и Рішення о призначенні президента и членів Совету. Док у самій Одлуці о створенні не знаходимо суттєвих відмінностей у відношенні на член 63. Закону о місцевій самоуправі и на практиці у зв'язі з конституційними цілями у воєводинських місцях, у Рішенні о призначенні президента и членів Совету обмежені доступи по хторим ще прибойська місцина відвідує од інших. У стварі, щоби члени Совету хторих призначила Скупщина місцевої источали и члени місцевої ради.

Згідно одлуки о створенні, президент Совету источали и президент місцевої, а зовсім доступом же інших членів менше Скупщина місцевої не затверджено хто їх призначає.

Начално, **вше лешпе кед члени Совиту независни кандидати**, односно граждане хторих предложели здруженя и институції хтори ше занімаю з даедним аспектом проблемох за хтори Совет компетентни, або же би ше их виберало зоз шпорох одборнікох СО. Укључоване лем членох вивершней власци до роботи Совиту могло би отвориц проблеми зоз хторима би ше парализовало його ділотворну роботу и маргинализовало уплїв гражданох на компетенції тих целох яки предвидзени зоз Законом.

Медзитим, з оглядом на тото же Прибой єдинка локалней самоуправи у хторей дзеведзешатих рокох медзинационални одношеня були погоршани и чийо жителе вироятно ище вше обтерховани зоз подїями зоз недалекей прешлосци, мож розумиц интенцію вивершней власци же би ше чувствительни питаня, хтори би могли зніщиц крегки основи установйованя медзietнічного довирия, зверело одлучоване узшей групи людзох.

Поставя ше питане чи таки способ одлучованя у складзе зоз принципами децентрализациї власци у локалних самоуправах и чи з унапредзеньом медзietнічних одношеньох треба же би ше занімали лем општински власци, чи шицки сегменти локалней демократії.

4

Предкладаня

у вязи зоз

снованьом и роботу

ОПШТИНСКИХ СОВИТОХ

за МЕДЗИНАЦИОНАЛНИ

ОДНОШЕНЯ

Зоз пракси општинох хтори формовали совити за медзинационални одношеня виходза розлични искуства, приклади добрих и ділотворних рішеньох, але и приступи хтори би требало розпатриц и преучиц не лем зоз становиска Закона о локалней самоуправи, але и у вязи зоз ділотворну роботу тих целох у локалних самоуправах. Слово о институції хторей по 2002. рок, односно по приношене остатнього Закона о локалней самоуправи, не було у нашій правней пракси и дружтвеним и политичним живоце єдинкох локалней самоуправи. У тим смислу, **кажде искусство драгоцене** и представя крочай гу установленю ефикасней и доцильней роботи того цела.

Предкладаня хтори шлїдза, вишли не лем зоз пракси општинох хтори формовали совити за медзинационални одношеня, але и з анализи Закона о локалней самоуправи, ста-

тутох и одлукох скупштинох општинох и вигледованьох яки автор зоз членами своєї екипи окончел на проєкту *Локална демократія* и *Управяне у мултиетнічних локалних самоуправах*, од 2002. по конец 2005. року.

Виложени предкладаня **присподобени гу терашней пракси и члену 63.** Закона о локалней самоуправи и вшеліяк же ані вони не даваю идеални модел установйованя и роботи советох за медзинационални одношеня.

Найдоцильнейше ришене би було при вименки Закона о локалней самоуправи тот член пременіц, односно процивсловни члени и поняца ускладзиц и медзисобно, але и у складзе з медзинародними и домашніма правними стандардами, а компетентни орган управи же би принесол упутство у вязи з другима питаннями од значносци за установйоване, роботу и вибор членох тих целох.

На концу, з оглядом на тото же ше по природи стварох одредби члена 63. Закона о локалней самоуправи одноша на заштиту локалней меншини, а же ше у векшини локалних самоуправах припадніки националних меншинох находза у takiej ситуациї, найдоцильнейше ришене би було порушац иницијативу за пременку Закона о заштити правох и шлебодох националних меншинох у смислу установйованя локалних меншинских самоуправах и прецизног утвердзованя їх компетенцийох у општинох и сотрудніцтва з органами власци.

ОБЩИ ПРЕДКЛАДАНЯ

- Совет би требало сновац у складзе зоз **Законом** о локалней самоуправи и на основи статута општини.
- Мултиетнічна локална самоуправа **ма зоз Законом утвердзenu обовязку** установиц Совет за медзинационални одношеня.

- ❑ Совет треба же бул **роботне и самостойне** цело хторе одвичательне скупштини општини.
- ❑ Члени општинских радох и други ношители управних власцох и функцийох **не треба** же би були члени Совету.
- ❑ При приношеню одлуки о снованю, компетенцийох и виборе членох совету требало би **водзиц рахунку о розгранічованю** поняцох национална и етнічна заедніца и национална меншина.
- ❑ Министерство за локалну самоуправу треба же би роздумало о способе на хтори, не нарушуюци принцип автономії роботи советох, обезпечи фахову и правну помоц у вязи зоз толкованьом члена бз. и члена 18. Закона о локалней самоуправи и фахову помоц у вязи зоз компетенцию советох зоз члена бз. Закона.

ПРЕДКЛАДАНЯ У ВЯЗИ ЗОЗ ПРОЦЕДУРУ УСТАНОВЙОВАНЯ СОВИТОХ

- ❑ Совет би требало **установиц на основи одлуки** хтору приноши скупштина општини.
- ❑ **Поступок установйованя** советох треба же би **порушал председатель скупштини** општини.
- ❑ Меноване членох советох би требало **окончиц на основи ришення о менованю**, хторе приноши скупштина општини.
- ❑ Оддуку о снованю и **ришене** о менованю членох советох требало би **обявиц у службеним глашніку** скупштини општини.

ПРЕДКЛАДАННЯ У ВЯЗИ ЗОЗ ВИБОРОМ ЧЛЕНОХ

- ❑ У терашней ситуації поступок вибору членох советох би требало „мєтко,, **формалізовац**.
- ❑ **Предкладач** членох советох треба же би бул председатель скупштини општини.
- ❑ При утвердзованю лістини кандидатох зоз шорох припаднікох националних меншинох требало би **вимагац думанє националних советох националних меншинох**. Кєд национални совет одредзеней националней меншини не формовани, требало би **ше консултовац зоз здруженнями националних меншинох** хтори регістровани у општини. Кєд нет регістровани здружєня, предкладач би могол буц Совет месней заєдніци у хторей биваю припадніки националней меншини.
- ❑ При утвердзованю лістини кандидатох зоз шорох сербскей заєдніци, найдоцільнейше же би **предкладаче** були **одборнічки групи** скупштини општини зоз шорох странкох або коаліції странкох хтори на власци и зоз шорох опозиції. Обидва одборнічки групи треба же би предложели исте число кандидатох.
- ❑ Кєд член або члени Совету напуца роботу того цєла скорєй як им видзе мандат, предкладач треба же би мал право предложити замени.
- ❑ Кєд вецей як 50% членох Совету напуци роботу того цєла скорєй як им видзе мандат, скупштина општини

би треба**ла розпущиц Совит** и по автоматизме би треба**ло повториц поступок** найпознейше 30 дні по приношеню одлуки о преставаню работи Совиту.

- ❑ **Число членох** Совиту би треба**ло утвердзиц з одлуку** о снованю.
- ❑ Национални состав членох Совиту треба же би **пропорционално одвितовал** национальному составу жительствова општини спрам остатнього попису жительствова, або же би национални заедніци були **рівноправно заступени**.
- ❑ При виборе членох Совиту би треба**ло водзиц** рахунку, кед то мож, же би у його составе були **заступени члени з розличних населених местох** (месних заедніцох) у општини.

ПРЕДКЛАДАНЯ У ВЯЗИ З ОЗ КОМПЕТЕНЦІЯМИ

- ❑ **Основни компетенції** совитох би треба**ли ушлідзиц з обовязкох** яки предвидзени зоз Законом же би розпатрали питаня витворйованя заштити и унапредзеня националней рівноправносци; же би пред Уставним судом порушовали поступок за оцмену уставносци и законїтосци одлуки або другого общого акта скупштини општини або кед тримаю же з нїма потупени права националих и етнічних заедніцох хтори заступени у Совиту и же би пред Управним судом порушали поступок за оцмену согласносци одлуки або другого общого акта скупштини општини зоз статутом општини.

- ❑ О своїх становищах у в'язи зоз витворйованьом націоналней равноправности у општини Совет треба же би **порядне подношед звит** скупштини општини.
- ❑ Совети би требаби **давац думаня** на предлоги щикких одлукох скупштинох општинох хтори ше одноша на права націоналних и етнічних заедніцох. З Одлуку о установйованю општинских советох мож, у зависности од специфичних обставиных у мултиетнічних општинох, предвидзиц и други компетенції. У в'язи зоз компетенциями хтори ше дефинуе ширше од компетенцияох яки предвидзени зоз Законом, требабо би водзиц рахунку о шлїдуюцим:
 - ❑ За їх витворйованє требабо би **предвидзиц условия и средства** зоз ресурсох и бюджетох општинох.
 - ❑ Компетенції **не треба же би ше поклопйовали** зоз компетенциями **вивершних целох** општини и компетенциями **других роботних целох** скупштини општини.
 - ❑ Компетенції **не треба же би ше преклопйовали** зоз компетенциями **націоналних советох** націоналних меншинох.
 - ❑ **Ширше дефиновани компетенції** могли би ше одношиц на:
 - ❑ превенцию и ришованє конфликтох;
 - ❑ промоцию толеранції и почитованє розличности;
 - ❑ змощньованє медзиетнічних диялогах;
 - ❑ доставанє думаня гражданох о стану у в'язи зоз мединационалними одношеннями и о витворйованю правох націоналних заедніцох;

- ❑ проваджене законох и предписаньох у обласци заштити правох националних меншинох;
- ❑ сотрудніцтво зоз националними совитами националних меншинох хтори заступени у општинских совитох за медзинационални одношеня;
- ❑ сотрудніцтво з институциями у локалей заєдніци, покраїни або републики хтори задлужени за права националних меншинох и друге;

ПРЕДКЛАДАНЯ У ВЯЗИ ЗОЗ СПОСОБОМ РОБОТИ

- ❑ сотрудніцтво зоз релевантними організациями цивилного дружтва.
- ❑ Совит треба же би принесол **діловнік о роботи.**
- ❑ Совит треба же би **ше сходзел пред каждую схадзку** скупштини општини, а по потреби и частейше.
- ❑ Скупштина општини треба же би обовязно **доручовала членом Совиту материял** хтори ше одноши на ділокруг роботи Совиту найменей седем дні пред отримованьом схадзки скупштини општини.
- ❑ Члени Совиту треба же би **приношели одлуки зоз консензусом.**
- ❑ У случаю же члени Совиту не фахови давац думане о предлогу одлуки або другого акта СО хтори ше одноша на права националних заєдніцох, требало би **вимагац фахову помоц** и у самей єдинки локалей самоуправи, але и у других институцийох.

- З результатами роботи, проблемами и другима питаннями зок ділокругу роботи Совиту би требало **почасово обвисцовац гражданох**, а на поєдини схадзки Совиту би требало **волац представительох явних службох и одборнікох** у СО.
- Кед то мож, треба **сотрудзовац зок фаховима службами** општини.
- Требало би **установиц сотрудніцтво** зок зашитніком правох гражданох у Републики, Покраїни и у општини.

Заключення

Вше лїяк же Водзач **не мож заключиц зоз утвердзенима препоруками и конструованьом модела** зоз хторима би ше превозишло проблеми у вязи зоз снованьом, компетенциями и вибором членох совитох за медзинационални одношеня. Конструоване такого модела очежане пре найменей два причини. Перша ше одноши на описани процивсловносци члена б3. Закона о локалней самоуправи, а друга на реалну потребу демократского дружтва за афирмацию принципу автономїї локалних самоуправох. У тим смислу би требало затримац опредзелене Закона о локалней самоуправи же би препуцовала єдинком локалней самоуправи най сходно специфичним обставином и потребом гражданох самостойно ушорюю компетенциї хтори им зверени.

У тим смислу граждане и компетентни у мултиетнїчних општинаох треба же би препознали потребу за установйованьом тих целох и же би ю, у складзе зоз постояцим законом, обдумали и реализовали. У зависносци од обставинох, требало би креировац состав и конциповац роботу тих целох.

У тим смислу, Водзач треба же би бул хасновити материял, бо **концизовал потерашнї искусства** општинаох у вязи зоз роботу тих целох и на основи нїх **предложел потенциални рїшєня** у вязи зоз рїшованьом даєдних отворених питаньох.

Додаток 1

ЕТНІЧНА СТРУКТУРА СЕРБІЇ

Спрам результатів попису жителявства хтори бул на яр 2002. року, попри 82,9% особох хтори ше вияшнели же припадаю сербському жителявству, 0,92% гражданох хтори ше опредзелели за чарногорске етнічне походзене и 2,03% жителявства хторе ше не опредзелело национално або ше вияшнело за регионалну припадносц, у Сербії жию велі меншински етнічни заедніци, односно национални меншини, медзи хторима найчисленши Мадыаре зоз 293.299 припаднікама (3,9%), Бошняци зоз 136.087 (2,1%) и Роми зоз 108.193 (1,4%).

Етнічни состав жителявства Сербії спрам попису зоз 2002. року (без Косова и Метохії)

ЕТНІЧНА ПРИПАДНОСЦ	СЕРБИЯ	ЦЕНТРАЛНА СЕРБИЯ	ВОЙВОДИНА
ВКУПНО	7.498.001	5.466.009	2.031.992
Серби	6.212.838	4.891.031	1.321.807
Чарногорци	69.049	33.536	35.513
Югославянс	80.721	30.840	49.881
Албанци	61.647	59.952	1.695
Бошняци	136.087	135.670	417

ЕТНІЧНА ПРИПАДНОСЦ	СЕРБИЯ	ЦЕНТРАЛНА СЕРБИЯ	ВОЙВОДИНА
Болгаре	20.497	18.839	1.658
Бунєвци	20.012	246	19.766
Влахи	40.054	39.953	101
Ѓоранци	4.581	3.975	606
Мађаре	293.299	3.092	290.207
Македонци	25.847	14.062	11.785
Муслимане	19.503	15.869	3.634
Немци	3.901	747	3.154
Роми	108.193	79.136	29.057
Руси	2.588	1.648	940
Руснаци	15.905	279	15.626
Словаци	59.021	2.384	56.637
Словенци	5.104	3.099	2.005
Украјинци	5.354	719	4.635
Ѓорвати	70.602	14.056	56.546
Чехи	2.211	563	1.648
Други	11.711	6.400	5.311
Неопредзелени	107.732	52.716	55.016
Регионална припадносц	11.485	1.331	10.154
Непознате	75.483	51.709	23.774

Етнічна припадносц

Жридо: Сообщене число 295, Републични завод за статистику, Београд, 2003.

ЦЕНТРАЛНА СЕРБИЈА

Серби маю абсолютну векшину у сто дзевец општинох у централней Сербиї, Бошняци у трох општинох (Тутин 94,2%, Нови Пазар 78,2% и Сеница 75,5%), Албанци у двох (Прешево 89,1% и Буяновец 54,7%), док Болгаре маю єдну општину з абсолютну (Босилеград 70,9%) и єдну зоз релативну векшину жительствова (Димитрвоград 49,7%).

Спомедзи других етнічних заєдніцох, даєдни барз дисперзийно населени – наприклад Роми, док други концентровани у одредзених регионох – Влахи у сиверовосточней Сербиї.

Численши од други меншинских етнокултурних групох то национални заєдніци, односно национални меншини Албанцох, Бошняцох, Болгарох, Ромох и Влахох.

У шлїдующей таблїчки приказана вкупна и процентуална учасц жительствова меншинских заєдніцох, односно националних меншинох у жительствова мултиетнічних општинох у Сербиї.

Жительство меншинских заєдніцох у општинох централней Сербиї

ОПШТИНА	ВКУПНО ЖИТЕЛЬОХ	МЕНШИНСКА ЗАЄДНІЦА	ЧИСЛО ПРИПАДНІКОХ МЕНШИНС. ЗАЄДНІЦИ	%	МЕНШИНСКА ЗАЄДНІЦА	ЧИСЛО ПРИПАДНІКОХ МЕНШ. ЗАЄДНІЦИ	%
<i>Мачвански округ</i>							
Коцелєва	15.636	Роми	826	5,28			
<i>Браничевски округ</i>							
Голубац	9.913	Влахи	870	8,78			

ПШТИНА	ВКУПНО ЖИТЕЛЪОХ	МЕНШИНСКА ЗАЕДНИЦА	ЧИСЛО ПРИПАДНИКОХ МЕНШИНС. ЗАЕДНИЦИ	%	МЕНШИНСКА ЗАЕДНИЦА	ЧИСЛО ПРИПАДНИКОХ МЕНШ. ЗАЕДНИЦИ	%
Жагубица	14.823	Влахи	3.268	22,05			
Кучево	18.808	Влахи	5.204	27,67			
Петровец	34.511	Влахи	3.535	10,24			
<i>Борски округ</i>							
Бор	55.817	Влахи	10.064	18,03	Роми	1.259	2,26
Майданпек	23.703	Влахи	2.817	11,88			
Неготин	43.418	Влахи	3.000	6,91			
<i>Засчарски округ</i>							
Болевац	15.849	Влахи	4.162	26,26	Роми	229	1,44
<i>Засчарски округ</i>							
Нова Варош	19.982	Бошняци	1.028	5,14	Муслимане	502	2,51
Прибой	30.377	Бошняци	5.567	18,33	Муслимане	1.427	4,70
		Чарногорци	432	1,42			
Приполе	41.188	Бошняци	13.109	31,83	Муслимане	3.812	9,26
Сеница	27.970	Бошняци	20.512	73,34	Муслимане	659	2,36
<i>Раишки округ</i>							
Нови Пазар	85.996	Бошняци	65.593	76,27	Муслимане	1.599	1,86
Тутин	30.054	Бошняци	28.319	94,23			
<i>Нишавски округ</i>							
Долевац	19.561	Роми	1.049	5,36			
<i>Топлицки округ</i>							
Житораја	18.207	Роми	1.142	6,27			
<i>Пиротски округ</i>							
Бабушница	15.734	Болгаре	1.107	6,46			
Била Паланка	14.381	Роми	1.228	8,54			
Димитровград	11.748	Болгаре	5.836	49,68	Югославяне	472	4,02
<i>Јабланички округ</i>							
Бойник	13.118	Роми	1.363	10,39			
Мелваја	10.760	Албанци	2.816	26,17	Роми	108	1,00

ПШТИНА	ВКУПНО ЖИТЕЛЬОХ	МЕНШИНСКА ЗАЕДНІЦА	ЧИСЛО ПРИПАДНІКОХ МЕНШИНС. ЗАЕДНІЦИ	%	МЕНШИНСКА ЗАЕДНІЦА	ЧИСЛО ПРИПАДНІКОХ МЕНШ. ЗАЕДНІЦИ	%
		Чарногорци	372	3,46			
<i>Пичиньски округ</i>							
Босилаград	9.931	Болгаре	7.037	70,86	Югославяне	288	2,90
Буяновац	43.302	Албанци	23.681	54,69	Роми	3.367	8,93
Вранє	87.288	Роми	4.647	5,32			
Прешево	34.904	Албанци	31.098	89,10			
Сураулица	22.190	Роми	2.119	9,55			

Жридло: Центер за вигледованє етницитету, Вигледованє: Управляне у мултиетнічних општинаох, 2004 – 2005.

ВОЙВОДИНА

У етнічней структури Войводини, попри найчисленшей националней заедніци, значну часц творя припадніки меншинских националних заедніцох. Маляре, хторх у вкупним жительство Войводини єст 14,3%, абсолутну векшину витворюю у шейсцох општинаох: Канїжи 86,5%, Сенти 80,5%, Ади 76,6%, Бачкей Тополї 58,9%, Малим Идьошу 55,9% и Чоки 51,6%. Релативну векшину жительство витворюю у Бечєю – 48,8% и Суботици – 38,5%. Припаднікох горватскей националней заедніци єст 2,78%, а словацкей 2,79%. Румунох єст 1,5%. Ромох 1,43%, Буневцох 0,97%, Руснацох 0,77%, Македонцох 0,58%, Украинцох 0,23%, Муслиманох 0,18%, Немцох 0,16%, Словенцох 0,1%, Албанцох, Болгарох и Чехох по 0,08%, Русох 0,05%, Горанцох 0,03%, Бошняцох 0,02% и Влахох 0,01%. Попри тих националних заедніцох, у Войводини ше 2,45% гражданох вияшнєло же припада

гу заєдніци Югославянох. У поєдиних локалних заєдніцох їх число не незначне, окреме не у Суботици, дзе их єст 8.562 або 5,77%, Бачкей Тополі – 831 або 2,17%, Зомборе – 5.098 або 5,24 и у Панчеве – 2.992 або 2,35%. У ище 19 општинаох Югославяне творя медзи 1 и 2% жительствова и на основи того упліваю на формоване општинских совитох за медзинационални одношеня.

Окрем припаднікох мадярской заєдніци, ані єдна меншинска национална заєдніца, односно национална меншина, не ма абсолютну векшину у даєдней зоз войводинских општинаох. Медзитим, векшина войводинских општинаох мултиетнічна, односно припадніки меншинох представляю значну часц жительствова.

У шлїдующей таблїчки приказана национална структура меншинских националних заєдніцох у войводинских општинаох.

Жительство меншинских заєдніцох у општинаох у Войводини

ОПШТИНА	ВКУПНО ЖИТЕЛЬНОХ	МЕНШИНСКА ЗАЄДНІЦА	ЧИСЛО ПРИПАДНІКОХ МЕНШИНСКОЙ ЗАЄДНІЦИ	%	МЕНШИНСКА ЗАЄДНІЦА	ЧИСЛО ПРИПАДНІКОХ МЕНШИНСКОЙ ЗАЄДНІЦИ	%
Сивернобачки округ							
Бачка Тополя	38.245	Мадяре	22.543	58,9	Югославяне	831	2,17
		Горвати	454	1,19	Чарногорци	547	1,43
Мали Идьош	13.494	Мадяре	7.546	55,9	Чарногорци	2.812	20,84
		Роми	138	1,02			
Суботица	148.401	Мадяре	57.092	38,4	Горвати	16.688	11,25
		Буневци	16.254	10,9	Югославяне	8.562	5,77
		Чарногорци	1.860	1,25			
Штредньобанатски округ							

ОПШТИНА	ВКУПНО ЖИТЕЛЪОХ	МЕНШИНСКА ЗАСДНЦА	ЧИСЛО ПРИПАДНИКОХ МЕНШИНСКОЙ ЗАСДНЦИ	%	МЕНШИНСКА ЗАСДНЦА	ЧИСЛО ПРИПАДНИКОХ МЕНШИНСКОЙ ЗАСДНЦИ	%
Житиште	20.399	Мадыре	4.017	19,69	Румуне	1.837	9,01
		Роми	765	3,75	Югославяне	266	1,30
Зренянин	132.051	Мадыре	14.211	10,76	Румуне	2.511	1,90
		Роми	2.471	1,87	Югославяне	2.559	1,94
		Словаци	2.403	1,82			
Нова Црња	12.705	Мадыре	2.369	18,65	Роми	869	6,84
Нови Бечей	26.924	Мадыре	5.177	19,23	Югославяне	567	2,11
		Роми	968	3,60			
Сечань	16.377	Мадыре	2.068	12,63	Югославяне	266	1,62
		Румуне	642	3,92	Роми	609	3,72
Сивернобанатски округ							
Ада	18.994	Мадыре	14.558	76,65	Югославяне	275	1,45
		Роми	277	1,46			
Канџа	27.510	Мадыре	23.802	86,52	Роми	530	1,93
Кикинда	67.002	Мадыре	8.607	12,85	Югославяне	1.670	2,49
		Роми	1.564	2,33			
Нови Кнжевац	12.975	Мадыре	3.864	29,78	Югославяне	207	1,60
		Роми	655	5,05			
Сента	25.568	Мадыре	20.587	80,52	Югославяне	392	1,53
		Роми	581	2,27			
Чока	13.832	Мадыре	7.133	51,57	Югославяне	228	1,65
		Роми	337	2,44	Словаци	201	1,45
Јужнобанатски округ							
Алибунар	22.954	Румуне	6.076	26,47	Словаци	1.195	5,21
		Роми	657	2,86	Мадыре	309	1,35
Била Церква	20.367	Румуне	1.101	5,41	Чехи	814	4,00
		Роми	619	3,04	Югославяне	283	1,39
		Мадыре	459	2,25			
Вершец	54.369	Румуне	5.913	10,88	Югославяне	1.109	1,87

ОПШТИНА	ВКУПНО ЖИТЕЛЪОХ	МЕНШИНСКА ЗАСДНІЦА	ЧИСЛО ПРИПАДНІКОХ МЕНШИНСКОЙ ЗАСДНІЦІ	%	МЕНШИНСКА ЗАСДНІЦА	ЧИСЛО ПРИПАДНІКОХ МЕНШИНСКОЙ ЗАСДНІЦІ	%
		Маляре	2.619	4,82	Роми	1.186	2,18
Ковачица	27.890	Словаци	11.455	41,07	Югославяне	zz349	1,25
		Маляре	2.935	10,52	Румуне	1.950	6,99
Ковин	36.802	Маляре	3.408	9,26	Румуне	1.363	3,70
		Роми	1.143	3,11			
Панчево	127.162	Маляре	4.037	3,17	Македонци	5.276	4,15
		Румуне	4.065	3,20	Словаци	1.578	1,24
		Роми	1.392	1,09	Югославяне	2.992	2,35
Планиште	13.377	Маляре	1.619	12,10	Македонци	1.297	9,70
		Румуне	965	7,21	Югославяне	300	2,24
		Словаци	725	5,42	Роми	269	2,01
Заходнобачки округ							
Апатин	32.813	Маляре	3.785	11,54	Горвати	3.766	11,48
		Румуне	1.191	3,63	Югославяне	727	2,22
		Роми	524	1,60			
Кула	48.353	Чарногорци	7.902	16,34	Руснаци	5.389	11,19
		Маляре	4.082	8,46	Чарногорци	1.453	3,01
		Горвати	806	1,67	Югославяне	740	1,53
Оджак	35.582	Маляре	1.572	4,42	Словаци	1.002	2,82
		Роми	839	2,36			
Зомбор	97.263	Маляре	12.386	12,73	Югославяне	5.098	5,24
		Горвати	8.106	8,33	Буневци	2.730	2,81
Южнобачки округ							
Бач	16.268	Словаци	3.213	19,57	Горвати	1.389	8,54
		Маляре	992	6,10	Югославяне	805	4,95
		Румуне	570	3,50	Муслимане	216	1,33
		Роми	318	1,95			
Б. Паланка	60.966	Словаци	5.837	9,57	Маляре	1.490	2,44
		Горвати	982	1,61	Югославяне	1.041	1,71

ОПШТИНА	ВКУПНО ЖИТЕЛЪОХ	МЕНШИНСКА ЗАСДНІЦА	ЧИСЛО ПРИПАДНІКОХ МЕНШИНСКОЙ ЗАСДНІЦІ	%	МЕНШИНСКА ЗАСДНІЦА	ЧИСЛО ПРИПАДНІКОХ МЕНШИНСКОЙ ЗАСДНІЦІ	%
		Роми	841	1,38			
Б. Петровец	14.681	Словаци	9.751	66,42	Югославяне	293	2,00
Беоцин	16.086	Роми	1.048	6,51	Словаци	959	5,96
		Горвати	757	4,71	Югославяне	861	5,35
		Маляре	288	1,79			
Бечей	40.987	Маляре	20.018	48,84	Югославяне	1.070	2,61
		Роми	479	1,17	Горвати	437	1,07
Вербас	45.852	Чарногорци	11.371	24,80	Руснаци	3.765	8,21
		Маляре	2.885	6,29	Українци	975	2,13
		Горвати	659	1,44	Югославяне	675	1,47
Жабель	27.513	Руснаци	1.407	5,11	Роми	768	2,79
		Маляре	305	1,11			
Нови Сад	299.294	Маляре	15.687	5,24	Югославяне	9.514	3,18
		Словаци	7.230	2,42	Горвати	6.263	2,09
		Чарногорци	5.040	1,68			
Србобран	17.855	Маляре	3.920	21,95	Югославяне	462	2,59
		Роми	361	2,02			
Ср. Карловци	8.839	Горвати	753	8,52	Югославяне	254	2,87
		Маляре	215	2,43	Чарногорци	89	1,01
Темерин	28.257	Маляре	8.341	29,50	Югославяне	407	1,44
Тигель	17.050	Маляре	902	5,29	Югославяне	318	1,87
		Роми	229	1,34			
Сримски округ							
Индія	49.609	Маляре	962	1,94	Югославяне	969	1,95
		Горвати	1.904	3,84			
Ириг	12.329	Маляре	816	6,62	Югославяне	295	2,39
		Горвати	289	2,34			
Стара Пазова	67.576	Словаци	5.992	8,87	Югославяне	754	1,12
		Горвати	1.615	2,39	Роми	1.085	1,61

ОПШТИНА	ВКУПНО ЖИТЕЛЬОХ	МЕНШИНСКА ЗАСДНІЦА	ЧИСЛО ПРИПАДНІКОХ МЕНШИНСКОЙ ЗАСДНІЦИ	%	МЕНШИНСКА ЗАСДНІЦА	ЧИСЛО ПРИПАДНІКОХ МЕНШИНСКОЙ ЗАСДНІЦИ	%
Шид	38.973	Словаци	2.521	6,47	Горвати	2.086	5,35
		Руснаци	1.318	3,38	Югославяне	739	1,90

Жридо: Центр за вигледоване етницитету, Вигледоване: Управяне у мултиетнічних општинах, 2004 – 2005.

Додаток 2

ЗАЩИТА ПРАВОВ ЦИОНАЛНИХ МЕНШИНОХ

Вельо того спомнутого, а иншак обаченого у пракси општинских совитох за медзинационални одношения указуе же ше компетенції и пракса тих целох углавним одноша на права националних меншинох. Робота членох совитох за медзинационални одношения ше и убудуце будзе з векшей часци одношиц на розпатране одлукох скупштинох општинох у вязи зоз витворйованьом правох националних меншинох. У ствари, тоти цела установени у мултиетничних општинох у хторих би требало имплементовац и контроловац витворйоване правох националних меншинох хтори им гарантовани зоз медзинародними стандардами зашити меншинох и националним законодавством.

МЕДЗИНАРОДНИ СТАНДАРДИ ЗАЩИТИ ПРАВОВ НАЦИОНАЛНИХ МЕНШИНОХ

У остатней децениї у Европи унапредзени стандарди защиты правох националних меншинох. Даєдни авторе заключую же розвите партикулярне европске право пошведене защиты меншинох, як и же пресудни уплїв на розвой политичней и правней свідомосци у вязи зоз унапредзеньом правох и положеня етнокультурних меншинох мали европски медзинародни институції – Совет Европи и Организация за безпечносц и сотрудніцтво у Европи. Тот процес Совет Европи почал ише 1950. року зоз прилапйованьом Конвенції за защиту людских правох и основних шлебодох, а предлужени зоз приношеньом Европскей повелї о регионалних або меншинских языкох (1922) и - три роки после того - з отвераньом за подпис и ратификацию Рамиковей конвенції за защиту националних меншинох, по тераз единого мултилатералного инструменту защиты правох националних меншинох у Европи.

Европска повеля о меншинских и регионалних языкох

Перши инструмент хтори Совет Европи принесол у вязи зоз защиту и очуваньом идентитету етнокультурних меншинох то Европска повеля о регионалних и меншинских языкох хтору на початку дзевятей децениї XX вику иници-

ривала бувша Стаємна конференция, а нешка Конгрес локалних и регионалних власцох Европи.¹⁴ Циль Повелі допринесц зачуваню язичного блага Европи як часци ей культурного нашлїдства. У тим смислу, держави подписніци Повелі ше обовязую на поднімане мирох хтори допринеша зачуваню и розвою регионалних и меншинских язикох у рижних аспектох приватного и дружтвеного живота. Под регионалними язиками ше подрозумює тоти язики хтори ше бешедує на єдней часци території даєдней держави, а за меншински язики ше трима язики на хторих бешедує особи хтори населени гомогено на даєдних подручох и їх число менше у одношенню на особи цо бешедує на векшинским язикау. Цилі Повелі установени на фактох же у каждей европскей держави часци жительство бешедує на язикох хтори ше розликує од язика хтори ше службено хаснує и на хторих найчастейше бешедує припадніки найчисленшей язичней (етнічней) групи, а же ше меншинским язиком не пошведує достаточню уваги. Попри тим, даєдни язики розширени у вецей державох, так же язык хтори ше службено хаснує у єдней, постава меншински у суседней жеми. Тиж, у рамикох єдного язика ше бешедує вецей диялекти хтори треба же би мали, у смислу богатства розличносцох, єднаки условия за очуванє.

Европску повелю о регионалних и меншинских язикох Сербия, односно державна заєдніца Сербия и Чарна Гора ратификовала 2005. року, а у Скупштини Сербії и Чарней Гори неодлуга после того прилапене предкладане

14 Повелє ступела на моц 1. марта 1998. року, три мешаци после того як ю ратификовали пейц держави члени Европи. По тераз Повелю ратификовали дваец держави – Австрия, Данска, Финска, Єрмения, Голандия, Лихтенштайн, Луксембург, Мадыарска, Немецка, Норвежска, Горватска, Кипер, Словения, Словацка, Сербия и Чарна Гора, Шпаниа, Шведска, Швайцарска, Україна и Зєдинене Кральовство Велькей Британії.

мирох и механізмох зоз хторима ше защицуе одредзени меншински язики. Зоз документу хтори Министерство за людски и меншински права, после консултации зоз ресорнима министерствами у державох членох, послало парламенту державней заедніци у вязи зоз ратификацию Повелі мож видзиц же у Сербії управни органи одлучели же би ше, у смислу Повелі, як регионални або меншински язики тримало: албански, босански, болгарски, мадярски, ромски, румунски, руски, словацки, українски и горватски язык. У пракси то будзе значиц же тоти язики муша буж заступени у явним живоце у општинаох дзе припадніки националних меншинох творя 15% жительство або тоти права витворюю на основи члена 8. Закона о зашити правох и шлебодох националних меншинох и члена 57. Повелі о людских и меншинских правох и гражданских шлебодох зоз хторима ше гарантуе витворйоване здобутих правох. Попри службеного хаснованя языкох, у локалних заедніцох ше будзе имплементовац и шицки други права хтори вязани за хасноване языкох националних меншинох у образованю, информормованю, на локалних и других виберанкох.

Рамикова конвенция за зашиту националних меншинох

ЗРамикову конвенцию за зашиту националних меншинох утвердзени начала и принципи, односно минимум граніцох зашити правох националних меншинох яки би держави, хтори будучнощ видза у рамикох европских интеграцийних цекох, мали обезпечиц припадніком националних меншинох. У тим смислу, одредби Рамиковей конвенції не обовязуюци за держави подписніци хторим зохабене дискрецийне право утвердзиц модалитети имплементации ей цильох. Уважуюци

специфічні обставини не лем у розличних європейских регионох, але и у каждой держави, як и факт же у рамикох СЕ єст держави хтори розлично патра на одношене етнічней векшини и меншини, Рамикова конвенция утвєрдує начала и принципи зашити меншинох яки примерани гу началом європейской демократії.

Зоз Конвенцию ше не ручи конкретни права припадніком националних меншинох, але ше утвєрдує жадани активносци и мири хтори би держави требаи поднімац же би ше створело условия за зашиту и унапредзованє правох меншинох. Держави прилашою тоти обовязки тримаюци же „защита националних меншинох и права и шлебоди припаднікох меншинох представляю состояйну часц медзинародней зашити людских правох...” (член 1), як и тото же ше зашиту меншинох витворює у рамикох „панованя правох, почитованя териториялней цалосносци и националней сувереносци державох“ (преамбула). Тота остатня констатация, гоч начальной провинциенції, випатра важна, окреме зоз становиска державох, бо виражує обовязку меншинох у поглядзе одношеньох гу держави и єй институцийом. У тим смислу написани и член 20. Рамиковей конвенції, хтори од меншинох вимага почитовац националне законодавство и права других, окреме кед припадніки националних меншинох творя векшину на часци території даєдней держави.

Шлідуюци характеристики Рамиковей конвенції отворели приступ гу дефиниції националней меншини и одношеню гу колективним правом. Гоч у литератури мож найсц велі дефиниції поняца националней меншини, Рамикова конвенция не операционалізує ані зоз єдну з нїх, але зохабя можлівосц припадніком меншинох же би ше опредзелели чи жадаю же би ше гу нїм одношели як гу таким чи не (член 3). Значи, субьективни вибор поєдинца повязани

з об'єктивними критеріями хтори релевантні за його ідентитет. З тим у вязи и одношене гу колективним правом хтори Рамикова конвенция не спомина, але з формуляцію же припаднік націоналней меншини витворює права поєдинечно або „у заєдніци з другима“ отворена можлівосц же би ше поєдини права могло заєднічки односно групно витворйовац и реализовац.

Рамикова конвенция препоручує державом:

- ❑ стримовац ше од насилней асиміляції націоналних меншинох и стимуловац условия за отримоване розвою культури и ідентитету націоналних меншинох (член 5);
- ❑ твориц условия за отворени приступ гу медийом, хасноване мацеринского языка у приватним и явним живоце, образоване на языке меншинох на шицких уровньох и ділоторне участвоване у економским, социялним и культурним живоце и окончованю явних роботох (чл. 10-15);
- ❑ стримовац ше од подніманя мирох хторим ціль пременіц одношеня жительство у подручох дзе биваю припадніки націоналних меншинох (член 16). У тим смислу ше окреме дума на случаї прекраваня постоящих єдинкох локалней самоуправи або державней управи зоз хотрима ше зменшує здобути або терашні права націоналних меншинох;
- ❑ оможлівиц припадніком меншинох автономне установйоване и отримоване шлєбодних и миролюбивих контактох зоз матичними жемами, зоз свойого боку - пре унапредзоване правох меншинох - стимуловац и заключовац билатерални и мултикультурални контракти, як и розвивац позагранічне сотрудніцтво (чл. 17. и 18).

Имплементацию правох націоналних меншинох з Рамиковей конвенції у державох подписніцох провадзи

Комитет министрох хтори за тоті цілі основал Совитодавни комитет чийо члени углядни фаховци у обласци националних меншинох. Совитодавни комитет, як независне експертске цело, провадзи имплементацию и витворйоване правох националних меншинох у державох подписніцох Конвенції не лем преїг звитох хтори прикладаю держави и невладово організації (*shadow report*), але вимага думаня, додатни поясненя и планує и окончує нациви пре утврэдзованє стану. Державни звити маю информации о поднятих мирох запровадзованя и афирмації начала Рамиковей конвенції, як и информации о конкретних активносцох яки ше запровадзує през релевантни закони и политику. Окремну увагу у тим процесу маю невладово організації хтори Совитодавному комитету доручую алтернативни звити яки ше розпатра и поровнує зоз державним звітом же би ше проблеми меншинских заєдніцох цо обективнейше, прецизнейше и комплетнейше спатрело. На основи анализи державних податкох и информациейох яки достати зоз независних жридлов, Совитодавни комитет приноши думанє и посила го Комитету министрох.

По тераз Рамикову конвенцию подписала штереац и една держава, а ратификовали ю триец седем держави.

Державна заєдніца Сербия и Чарна Гора поднесла перши звит о имплементациї Рамиковей конвенції за зациту националних меншинох 16. октобра 2003. року, а думанє о нїм Совитодавни комитет прилапел на XVIII схадзки 27. новембра 2003. року.¹⁵ Думанє Совитодавного комитету було позитивне дзекуюци найбаржей прилапйованю Закона о зациту правох и шлебодох националних меншинох и Повелї о людских и меншинских правох и гражданских шлебодох, але зоз велїма озбильнима препоруками хтори би требало сполніц же би ше предвидзени права витворело.

Єдинки локалней самоуправи у Сербїї, на основи Закона о зациту правох и шлебодох националних меншинох, Повелї

15 ACF/OP/I(2003)008

о людских и меншинских правох и гражданских шлєбодох и особлїво члена 28. Закона о локалней самоуправи, длужни обезпечиц условия за витворїюване правох националних меншинох яки спомнути у Рамиковей конвенції. У вязи зоз роботу Совиту за медзинационални одношеня, то значи же члени того цела треба же би дали думаня у вязи зоз каждую одлуку скупштини општини хтора ше одноши на права националних меншинох, односно зоз хтору ше доприноши националней равноправности, а у случаю же ше ю потупше, порушали иницијативу за защиту тих правох.

Билатерални контракти о защите правох националних меншинох

Билатерални контракти о защите меншинох то инструменти зоз хторима держави медзисобно ушорюю специфични питання у вязи зоз правами и статусом националних меншинох. По нешка у регионох централней и юговосточней Европи контракти заключели: Мадярска – зоз шицкими своїма суседами; Румунія – попри Мадярскей, и з Україну и Сербію и Чарну Гору; Словенія зоз Горватску, Мадярску и Италию, а Горватска - попри Словенії, и зоз Мадярску, Италию и Сербію и Чарну Гору; Польска – з Литванию и Русію.

Сербія, односно державна заедніца Сербія и Чарна Гора, попри спомнутих контрактох цо заключени з Румунію, Мадярску и Горватску, посцигла и з Македонію спорузумене о взаємней защите националних меншинох.

Препоруки Високого комесара ОЕБС

Организация за безпечност и сотрудніцтво у Европи (ОЕБС), од закончующого Документу зоз схадзки у Хелсинкію (1975), пошвещує увагу защите правох националних

меншинох. Гоч питання національних меншинох на сходах ОСЦЕ не розпатрани з еднаку увагу, а уплїв тей організації ше нігда директно не одношел на тоті питання, окрем у случайох кед медзїетнічни тензїї загрозовали мир у Европи, допринос мисїїох, інституційох и документох ОСЦЕ хтори витворели у вязи зоз стандардизацию правох національних меншинох очиглядни.

З тим у вязи ОЕБС, после прилапїюваня Документу зоз сходах ОЕБС у Хелсинкію 1992. року, установел Канцеларію Високого комесара за націонални меншини. Інституція Високого комесара требала мац превентивну улогу у ситуаційох хтори би як пошлїдок могли спричинїц медзїетнічни зраженя. Длужносци Високого комесара, хторого ше регрутує зоз шорох углядних європских дипломатох и политичарох, то же би правочасно обезпечел вчасне спозорене, а по потреби, и вчасну акцію за зоперане зраженя. У пракси то значи же Високи комесар, односно його канцеларія хтора установена у Гагу, збера и прима інформації о питаньох національних меншинох и оценоє у найвчаснейшей фазі улогу директно умишаних бокох, историю и природу конфлікту и препоручує миру за превозиходзене таких ситуаційох хтори подрозумюю и унапредзене дїялогу, довірїя и сотрудніцтва медзи зраженима боками.

Намагаюци ше унапредзиц імплементацію правох національних меншинох, Канцеларія Високого комесара пририхтала препоруки хтори ше одноша на права на образованє (1996), службене хасноване язика (1998) и ділотворне участвоване у явним живоце (1999). Гоч препоруки не маю обовязуюци характер, їх значносц велька за імплементацію посцигнутих стандардох на націоналним, регионалним и локалним уровню. Найчастейше тоті права припадніки національних меншинох витворюю у заєдніци зоз своїма

сонародніками у местах и регийох у хторих векшина бива, а ридше у случайох кед вони просторно диспезовани.

□ Намагаюци ше обезпечиц витворйоване права на образоване, зоз препоруками ше, медзи иншим, сугеруе мири хтори би требали подняц у локалних заедніцох. У тим смислу, *держави би требали створиц условия хтори оможлівя установом дзе заступени припадніки националних меншинох же би на обдумани способ участвовали у ровною и запровадзованю политики и програмох яки ше одноша на образоване меншинох.* У тим смислу, *держави би требали пренесц одвитууюци овласценя у домену образования меншинох на регионални и локални власци и так источашне олегчац участвоване меншинох у процесу оформйованя политики на регионалним и/ або локалним уровню.* Попри тим, *держави би требали прилапиц мири зоз хторима би стимуловали уключоване родичох и їх оможлівосц вибору образовней системи на локалним уровню, медзи иншим, и у обласци образования на язyku меншини* (Гаг, 1996).

□ Улога локалних и регионалних власцох у процесу витворйованя права службено хасновац язык тиж апострофована у Препорукох з Осла зоз 1998. року: *у подруцох дзе жеи значне число припаднікох националних меншинох и кед за тото ест очиглядне вимагане, органи власци длужни оможлівиц викладане локалних назвох, менох улїцох и других топографских знакох и на язyku националней меншини.* Потим, *у регионох и у местах дзе жеи вельке число припаднікох националних меншинох и дзе за тото указане жадане, вони муша мац право од регионалних и/ або локалних власцох и явних установох достац документи и потвердзєня на службеним язyku або язикох держави и на язикох националней меншини.* Регионални и/ або локални власци и явни установи тиж муша чувац одвитууюцу документацию гражданох и

на язику націоналней меншини. Припадніки націоналних меншинох тиж муша мац одвитууюци можлівосци хасновац свой язык у комуниковању з органами управи, окреме у регионох и местох дзе виражене таке жадане и дзе жию у векшим чишле, як и же би у подручох дзе жию преважно або у вельким чишле припадніки націоналних меншинох держава муши подняц мири зохторима обезпечи же би вибрани члени регионалних и локалних державних органах могли хасновац и язык націоналней меншини кед робя у таких целох.

- У вязи зох ділотворним участвовањом націоналних меншинох у явним живоце, еднака увага пошвечена участвовању меншинох у витворйовању власци на централним, регионалним и локалним уровню. З тим целью держави, або и локални влаци, могу принесц окреми мири зохторима ше обезпечуе гарантовани места за представителюх націоналних меншинох у представительних и вивершних целох, а могу и виберанкову систему приспособиц так же би націоналним меншином олегчали представяне и уплїв.

З лістину начишлених документох хтори представляю найзначнейши инструменти зашити правох націоналних меншинох у Европи не вичерпани можлівосци унапредзеня стану у тей обласци. Регионални иницијативи, медзисобне сотрудніцтво державох, регионох и локалних власцох установюю стандарди яки приспособени гу конкретним обставином, а хтори могу мац за цель унапреджене стану и очуване идентитету меншинских заедніцох, превозиходжене нецерпезлівосцох або превентино дійствовац у ситуациюх етнічних тензійох.

УСТАВНО-ПРАВНЕ ПОЛОЖЕНЕ НАЦИОНАЛНИХ МЕНЩИНОХ У СЕРБИИ

Фундамент уставно-правней заштити националних меншинох у Сербии представляю права яки припознати зоз:

- Уставну повелю державней заедници Сербия и Чарна Гора,
- Повелю о людских и меншинских правах и гражданских шлебодох,
- Уставом Сербии,
- Законом о заштити правах и шлебодох националних меншинох,
- Законом о локалней самоуправи.

Уставна повеля державней заедници Сербия и Чарна Гора

Уставна повеля начално ушорюе уставни гаранции заштити правах националних меншинох. У члену 9. наглашена обовязка державох членох, Сербии и Чарней Гори, же би „ушорйовали, обезпечовали и защицовали людски и меншински права и граждански шлебоди на своей територии“, як и же „*досцигнути уровень людских и меншинских правох, индивидуалних и колективних, як и гражданских шлебодох не мож зменишовац*“.

Зоз шлїдующим пасусом истого члена ше утврдуе дїлокруг компетенцийох державней заедници Сербия и Чарна

Гора у одношеню на витворйованє людских и меншинских правох и гражданских шлебодох: „*Сербия и Чарна Гора провадзи витворйованє людских и меншинских правох и гражданских шлебодох и обезпечує їх заштиту у случаю кед тота заштита не обезпечена у державох членох*“.

Повеля о людских и меншинских правох и гражданских шлебодох Устав Сербий и Закон о заштити правох и шлебодох националних меншинох

Дефиниция понятия национална меншина и уставно-правни приступ гу заштити правох меншинох

Повеля о людских и меншинских правох и гражданских шлебодох вельо детальнейше утвердзує лістину правох хтори ручени националним мешином. Медзитим, треба спомнуц же векшина правох хтори признати зоз тоту повелю уж була призната и зоз Законом о заштити правох и шлебодох националних меншинох хтори ей предходзел. Повязаносц тих двох документох очигладна и дасдни уставни дефинициї, гоч ше их не спомина на директни способ у Повелі, превжати зоз тексту Закона. У тим смислу зоз Законом о заштити правох и шлебодох националних меншинох утвердзене же ше пици идентитети меншинских заеднїцох независно од їх числа и прилапени отворени приступ дефинованя меншинских идентитетох, односно зоз Законом оможлівене же би ше розлични похопєня идентитету могло у найширшим смислу звесц под обще понятие националней меншини: „*национална меншина, у смислу того закона, то каждая група державянох СР*

Югославій хтора по численосци досц репрезентативна, гоч представля меншину на території СР Югославій, припада даседней зоз групох жительство хтора у длугей и моцней вязи зоз територию СРЮ и ма прикмети як цо то язык, култура, национална або етнічна припадносц, походзене або вира, по хторих ше розликує од векшини жительство и чийо припадніки характеристични по бриги ведно отримовац свой заседніцки идентитет, уклучуюци културу, традицију, язык або религију. Як национални меншини, у смислу того закона, будзе ше тримац шицки групи державянох хтори ше наволоу або одредзую як народи, национални и етнічни заседніци, национални и етнічни групи, националносци и народносци, а сполною условия зоз пасуса 1. того члена“.¹⁶

Устав Сербії, у поглядзе дефиниції националней меншини превозидзени, бо операционализує зоз понятком народносци хторе у фаховей литератури чежко огранічиц и поясніц, а у уставним одредзеню би ше мало одношиц на меншински национални и етнічни заедніци.

Забрана дискриминациї и мири афирмативней акциї

Єдно зоз ридких местох коло хторого шицки базични документи о зашити меншинских правох усоглашени то забрана дискриминациї гражданох по гоч якей основи, та и по основи раси, етнічного походзєня, националней припадносци, вири, языка.¹⁷

Зоз Законом о зашити правох и шлебодох националних меншинох, а познейше и з Малу повелю, до нашеї

16 „Службени новини СРЮ“, число 11, 27. фебруара 2002.

17 Опать: Повеля о людских и меншинских правох и гражданских шлебодох, член 2; Устав Сербії, член 13; Закон о зашити правох и шлебодох националних меншинох, член 3.

уставно-правней пракси уведзене поняце афирмативней акції, односно позитивней дискримінації. За розлику од Устава Сербії, тоті документи припознаваю мири афирмативней акції гу групом чий статус невідгдн, або їх права перманентно загрожени. Интенция законодавца така же би ше меншинским групом хтори ше находза у невідгдним положеню оможлівело повласцени условия за перовозиходзене такого стану, а находзи ше у члену 4. Закона чий наслов глаши *Мири за обезпечене ровноправности*.

Шлебоди национального опредзельованя и виражованя

У Законе о зашити правох и шлебодох национальных меншинох, член 5. пасус 1. прокламоване же ніхто не шме прецеприц чкоду пре свойо национальне опредзелене и виражоване национальной припадности або пре стримоване од такого намаганя.

Устав Сербії у члену 49. прецизуе же ше гражданоми „ручи шлебоду виражованя национальной припадности и култури...“ Зоз тих жридлох Повеля о людских и меншинских правох и гражданских шлебодох достава аргументацию хтора по змисту спод шлебодох и правох яки уж дефиновани у предходно спомнутих документох: „Ручи ше шлебоду виражованя национальной припадности. Ніхто не длужен вишиньовац ше о своей национальной припадности“ (член 48).

У поглядзе шлебоди опредзельеня и виражованя национального идентитету (припадности) Закон о зашити правох и шлебодох национальных меншинох предвидзуе и забрану „регистраций припаднікох национальных меншинох хтора их, противно їх волі, обовязуе же би ше вишинесли о своей национальной припадности“ (пасус 2. член 5.), як и забрану „каждей дії и мири насилней асиміляції припаднікох национальных меншинох“ (пасус 3. истого члена).

Сотрудніцтво меншинох зоз матичніма державами

Член 6. *Закона о зашити правох и шлебодох националних меншинох* ручи припадніком националних меншинох право „шлебодно засновйовац и отримовац миролюбиви отношеня“, не лем у државней заедніци, але и зоз сонародніками у иножемстве. Основне жридло тей формулації ше находзи у члену 17. Рамиковей конвенції за зашити правох националних меншинох, зоз хторей спомнута формулация превжата.

Длужносци националних меншинох

У Законе о зашити правох и шлебодох националних меншинох обовязки националних меншинох дефиновани у смислу почитованя уставного ушореня, начала медзинародного права и явного морала, цо би ше у пракси мало одношиц на шицки дії хтори унапрямени на насилне валяне уставного ушореня, нарушоване териториялней цалосносци жеми, потушйоване ручених правох человека и граждана и спричинйоване националней, расней и вирскей неперпезлівосци и мержні (член 7).

Здобути права

Член 8. *Закона о зашити правох и шлебодох националних меншинох* уводзи до нашеї уставно-правней пракси институт зашити здобутих правох, по хторим припадніком националних меншинох не мож утаргнуц права яки им були припознати з медзинародніма контрактами хтори держава по теди подписала и з важацима нукашньо-правніма предписанями.

У Повелі о людских и меншинских правох того опредзелене потверджене зоз подобну формулацию хтора

зможена зоз першим пасусом члена 57. у хторим пише: *„Досцигнути уровень людских и меншинских правох, индивидуалних и колективних, не можж зменшовац.“*

Колективни права

Оддзельок Закона о зашити правох и шлебодох националних меншинох – *„Права на очуванє окремносцох“* облапя права хтори углавним були назначени у скорейших уставно-правних ришеньох, але на квалитетно иншаки способ. У ствари, гоч ше и на тим месце права зоз хторима ше ушорює заштиту окремносцох националних меншинох вяже за поединца, без сумніву же слово о правох хтори ше одноша на меншински заєдніци. У вязи з тим би требало спомнуц же одношенє гу колективним правом одрезене на початку Закона о зашити правох и шлебодох националних меншинох, у члену 1. зоз хторим ше виражує його основни цилї и идеї: *„Зоз тим законом ше регулує способ витворїованя индивидуалних и колективних правох хтори з Уставом СРЮ або медзинароднимма контрактами гарантовани припадніком националних меншинох“*. И далей, у пасус 2. истого члена: *„Зоз тим законом... установює ше инструменти зоз хторима ше обезпечує и щизи окремни права националних меншинох на самоуправу у обласци образования, хаснованя языка, информованя и култури...“*.

У Повелї о людских и меншинских правох и гражданских шлебодох, у члену 47. прецизоване же *„припадніки националних меншинох маю индивидуални и колективни права, права хтори витворюю поединечно або у заєдніци з другима, у складзе зоз законом и медзинароднимма стандардами“*. Повеля под колективнимма правами подрозумює *„же припадніки националних меншинох, испоштредно або преїг своїх вибраних представительох, участвую у процесу одлучованя або одлучую о подиних питаньох хтори вязани за їх културу, образование, информованє и хаснованє языка и писма, у складзе зоз законом“*.

Значи, без сумніву же ше у пракси уводзи два категорії хтори по тераз не були припознати у нашеї правней системи – колективни права националних меншинох и право на самоуправу. Колективни права хтори ше меншином припознава у сфери културней автономії то нїяка не привилеґия и ніч по припадніки векшини уж не витвоюю. Слово о универзалних правах хтори треба же би були шицким ручени и еднак доступни.

Културна автономия

Право на културну автономию националних меншинох ушорене зоз членами 9. до 17. Закона о зашити правах националних меншинох. Тоти права ше одноша на заштиту етнокултурних характеристикох припаднікох националних меншинох, односно на афирмацию їх язичних и културних правах.

У Повелї о людских и меншинских правах и гражданских шлебодох ясне же слово о „*правах на очуване окремносоц*“ хтори ше одноша: на висловйоване и явне виражоване националней и етнічней, културней и вирскей окремносоци; на шлебодне хасноване свойого языка и писма; на того же у штредкох зоз значну меншинску популацию державни органи водза поступок и на язiku националней меншини хтора твори значну часц популаций; на школоване на своїм язiku у державних установох; на того же би власне мено и презвиско хасновали на своїм язiku; на подполне и непристрасне информоване на своїм язiku, уключуюци право на виражоване, примане, посилане и черанку информацийох и идейох.

Културна автономия националних меншинох у Законе о меншинох ше снуе на праву припаднікох националних меншинох шлебодно виберац и хасновац власне мено и

мена своїх дзедох, як и уписавац тоті особни мена до явних документох, службених евиденційох и збиркох особних податкох – спрам язика и правопису припадніка націоналней меншини (член 9).

Службене хасноване язика и писма

Зоз Законом о зашити правох и шлебодох націоналних меншинох превидзене же припадніки націоналних меншинох можу шлебодно, приватно и явно, хасновац свой язык и писмо. У члену 10. прецизоване колективне право націоналних меншинох же у єдинкох локалней самоуправи, у хторих припадніки одредзеной меншини традиционално биваю, мож службено хасновац и язык націоналней меншини. Шлїдуючи пасус истого члена Закона обовязує єдинки локалней самоуправи у хторих жиє вецей як 15% меншинского жительствова же би оможлівели ровноправне хасноване язика націоналней меншини хтори ше службено хаснує – у управним и судским поступку, у комуникації управних органах зоз гражданами, видаванню полноважних особних документох гражданам на їх мацеринским язика, на гласацких лісткох и у роботі представительних целох.

Исти член далей утвєрдзує способ викладаня надписох на язиках меншинох, а опера ше на теди важацї Устав СР Югославїї, спрам хторого ше у органах союзней администрації службено хасновало язика націоналних меншинох хтори, спрам остатнього попису жительствова, творели 2% вкупного жительствова жеми. У складзе з институцию здобутих правох, исту обовязку би убудуце требало применювац.

У вязи зоз здобутима правами, а з оглядом на виражени депопулацийни тренд межди жительством традиционалних меншинох у Войводини, превидзене же ше у єдинкох

локалней самоуправи – у хторих ше язык националней меншини хасновало у моменту кед Закон прилапйовани, а у вкупним жительство заедніци не мали 15% жительство, тот язык и далей службено хаснуе.

Очуване етнокултурного идентитету

У Законе о зашити правох и шлебодох националних меншинох, зоз членом 12, як неопудзиме индивидуалне и колективне право националних меншинох - утвердзене право на висловйоване, чуване, пестоване, розвиване, преносене и явне виражоване националней и етнічней, културней, вирскей и язичней окремосци. Витворйоване тих правох зверене меншинским заедніцом хтори можу сновац здружєня, специализовани институції и фондациї чийо цілі роботи пошвєцєни зашити етнокултурного идентитету меншинох, та держави хтора, у складзе з можлівосцами, участвує у фінасованю работи тих институційох, але и преїг установох чий є снователь (архиви, институції за зашиту памятникох култури, музеї) оможлівоєє представяне културно-историйного насплїдства националних меншинох. Уплїв меншинох на представяне їх културох и традиції обезпечєни з учасцу представительох националних совитох у процесу одлучованя о представяню националних меншинох.

Право на образоване на мацеринским язичу

Право на образоване припаднікох каждей заедніци на своїм мацеринским язичу спада до групи правох хтори недвосмыслово припадаю меншинскей заедніци. Индивидуалне право граждана на образоване лем то основа колективного права хторе вираз волї гражданох же би ше образовали на мацеринским язичу. Спомнути член 52. Повелї о людских и меншинских правох и гражданских шлебодох

прецизує же припадніки національних меншинох маю право школовац ше на своїм язичу у державних установах, як и сновац приватни образовни установи на шицких урвньох.

У Уставе Сербії ручене право припадніком народох и народносцох образовац ше на мацеринским язичу.¹⁸

У Законе о зашити правох и шлебодох национальних меншинох, у члену 13. ше особлїво наглашує же: *„припадніки национальних меншинох маю право воспитовац ше и образовац на своїм язичу у институцийох предшколского, основного и штреднього воспитания и образования“*, як и же держава длужна творити условия за организовање образования за припаднікох национальних меншинох або обезпечити двоязичну наставу або виучоване язика националней меншини з елементами националней историй и култури.

У шлїдуючим пасусу того члена ше упутує на институцију позитивней дискриминациї (член 4. истого закона), у тим смислу же число школярох за хторих ше организує наставу на мацеринским язичу *„може буц менше од минималного числа школярох хторе зот Законем предписане за обезпеченє одвитующих формох настави и образования“*.

Окрем обовязного основношколского образования, наставу на язичох национальних меншинох ше организує и на штредньошколским и на високошколским урвню. Тоти файти образовних установох, у складзе зот Законом, могу сновац организациї национальних меншинох и приватни особи, а у їх финансиованю могу участвовац домашні и странски организациї, фондациї и правни особи, а держава обовязна ошлебодити их од даваньох финансијних средствох яки обезпечени з донацийох за тоти наменки.¹⁹

За потреби образования на язичох национальних меншинох школуу ше на одвитууючим високошколских установох

18 Устав Сербії, член 32.

19 Закон о зашити правох и шлебодох национальних меншинох у СРЮ, член 15.

на мацеринским языку або двоязично, учителе и воспитаче и наставніки языкох национальных меншинох. У рамикох университетского образования хторе организуе держава, на поединих факултетох ше формуу лекторати на языкох национальных меншинох хтори би мали допринесц тому же би студенти – припадніки национальных меншинох звладали фахову терминологию на мацеринским языку.²⁰

Закон предписал же представителе национальных советох национальных меншинох, як цела самоуправи, участвую у виробку наставних планох за шицки уровні и форми настави национальных меншинох, як и того же ше дипломи здобути у иноземстве, односно у матичних державах национальных меншинох, припознаваю з одвитууюцу законску процедуру.

Крочай гу интегративней мултиетнічносци законодавец направел предписуюци обовязку припаднікох национальных меншинох же би учили сербски язык, як и з остатнім пасусом члена 13. у хторим ше утвердзуе найвигоднейши модел образования у мултиетнічним и мултикультурним дружтве. Тот член глаши: *„План и програма работи у образовних установох и школах з наставу на сербским языку, з цельюм злепшования толеранциї гу национальным меншином, треба же би облапел наставну матерію хтора облапя спознання о исторії, культури и положеню национальных меншинох, як и други змисти хтори унапредзую медзисобну толеранцию и соживот. На територийох дзе ше язык национальной меншини службено хаснуе, план и програма у образовних установох и школах зоз сербским наставним языком треба же би оможлівели ученє языка национальной меншини.“*

Право информовац ше на мацеринским языку

Зоз членом 17. Закона предвидзене же меншини маю право на подполне и непристрасне обвисцоване на своім

20 Ибид, член 14.

язику, хторе подроумное и право на виражоване, примане, посилане и черанку информацииох и идейох преиґґ преси и других средствох информованя.

Окрем того же меншини можу самостойне сновац свойо медии, Закон предвидзуе обовязку держави же би у програмох радия, телевизииґґ и явного сервису обезпечела информативни, культурни и образовни змисти на языкох националних меншинох.

Устав Сербииґґ ше не заніма у поединосцох зоз проблемом информованя на языкох националних меншинох, але зоз членом 46. гражданам начально ручи шлебоду преси и других формох явного информованя.

У Повелі о людских и меншинских правох и гражданских шлебодох меншином припознате право на подполне и непристрасне информоване на мацеринским языку.

Хасноване националних символох

У Повелі о людских и меншинских правох и гражданских шлебодох виражене право припаднікох националних меншинох хасновац свойо символи на явних местох.

У Уставе Сербииґґ ше не предписуе способ хаснованя символох националних меншинох, але у Законе о зашити правох и шлебодох националних меншинох припознате припадніком националних меншинох право вибрац и хасновац национални символи и ознаки хтори не шму буц идентични символом або ознаком других, односно іґґх матичних державох. Зоз Законом предвидзене же ше коло символох и ознакох националних меншинох, хтори мож викладац на державни швета и швета националних меншинох на явних местох и установох з явними овласценянями – у местох у хторих ше язык националней меншини службено хаснуе, обовязно виклада ознаки и символи держави члена.

Ділотворне участвоване представителюх национальных меншинох у одлучованю о питанюх окремосци у власци и у управи

Фундаментална подпора ділотворного участвованя национальных меншинох у одлучованю о зашити їх окремосцох то право на самоуправу хторе ше витворює преїґ институцийох национальных совитох национальных меншинох.²¹ Национални совити ше формує пре витворїюване права на самоуправу у обласци хаснованя языка и писма, образования, информования и култури и як таки, вони участвую у процесу одлучованя або одлучую о питанюх зоз тих обласцох и сную одвитуюци установи.

Органи держави або териториялней и локалней самоуправи длужни, кед приноша одлуки у вязи зоз спомнутима питанями, вимагац думанє национального совиту одредзеної националней меншини. Часц роботох у вязи зоз спомнутима діялносцами мож звериц и национальным советом национальных меншинох, а держава обезпечує средства за витворїюване тих діялносцох.

Ділотворне участвованє меншинох у политичним живоце ше витворює у єдинкох локалней самоуправи у хторих национални меншини маю значнейшу учасц у вкупним жителъстве. У тих општинах припадніки национальных меншинох, у складзе з общима правилами яки важа при виборе за одборнікох у єдинкох локалней самоуправи, можу предкладац кандидатох и лістини кандидатох и виберац своїх представителюх до општинских скупштинох. Поштрєдно, припадніки национальных меншинох у политичним живоце општинох участвую и як одборніки хтори вибрани зоз лістинох других политичних партийох.

21 Член 19. Закона о зашити правох и шлєбодох национальных меншинох.

На виберанкох за одборнікох у Скупштини АП Войводици, хтори отримани у септембре 2004. року, першираз на даєдних виберанкох у Сербії применени мири афирмативней акції гу политичним партиём националних меншинох. У ствари, виберанки отримани по комбинованей виберанковой системи, без цензуса за политични партии националних меншинох, а за нїх зменшане и число подписох хтори треба приложиц гу виберанковой лістини зоз 6.000 на 3.000. Медзитим, успех на виберанкох витворели лем припадніки мадарскей националней меншини чийо политични партии освоєли шейсц одборніцки места зоз пропорционалней и пейц зоз векшинскей лістини.

Права националних меншинох у локалних самоуправах

Зоз Законом о локалней самоуправи²² предвидзене же єдинки локалней самоуправи, медзи своїма жридловима компетенциями, маю и обовязку старац ше „о зашити и витворйованню особних и колективних правох националних меншинох и етничних групох“ (член 18. точка 28) и „утвердзовац язики и писма националних меншинох хтори ше службено хаснує на територии општини“ (член 18. точка 29).

У пракси то значи же ше компетенції єдинкох локалней самоуправи у вязи зоз правами националних меншинох одноша на сноване и роботу установох и организацийох у обласци образования, зашити културних доброх, роботи библиотекох, музейох и других установох култури, обезпеченя явного информования, уводзеня язикох и писмох националних меншинох до явней комуникації и друге.

22 „Службени гласник РС“, число 9/2002 и 33/2004.

Так формуловани жридлови компетенції општинах розуміють же єдинки локалней самоуправи у Сербії мупа обезпечиц запровадзоване и зашиту правох националних меншинох яки гарантовани з уставно-правну систему жеми. У пракси то значи же би єдинки локалней самоуправи мали обезпечиц условия за запровадзоване зашиту правох и за очуване и унапредзене идентитету националних меншинох хтори биваю на ей території. Гоч з основним законом у той обласци – зоз Законом о зашиту правох и шлебодох националних меншинох - предвидзене же ше щиди идентитети меншинских заєдніцох и же критерий числовосци у вязи зоз тим не ма пресудни уплів у витворйованню правох, у пракси ест одвитуюци критерії на основи хторих єдинки локалней самоуправи длужни поднімац активносци у вязи зоз своїма жридловима компетенциями.

Закон о зашиту правох националних меншинох утвердзує обовязку општинах дзе жеи 15% жительство хторе припада єдней националней меншини же би уведли службене хасноване языка той меншини. Зоз Законом о основней школи тиж предписани условия у поглядзе числа школярох за хторих ше організує даєдну зоз формох настави на языкох националних меншинох.

Право службено хасновац язык то єдно з елементарних правох хторе национални меншини витворюю у вязи з очуваньом свойого идентитету. Проблеми у вязи з имплементацию права меншинох службено хасновац язык барз обачливи и, по правилу, спричинюю тензії и поремецєне медзинационалних одношеньох. Витворйоване того права зверене єдинком локалней самоуправи як їх жридлова компетенция.

Службене хасноване языка прецизоване зоз Законом о службеним хаснованню языка и писма Републики Сербії: *„На подручох Републики Сербії дзе живу припадніки народносцох, службено*

ше хаснує источашине зоз сербским языком и языки и писма народносцох, на способ як утвердзене зоз тим законом“, а у АП Войводини и зоз Статутом Автономней Покраїни зоз хторим ше покраїнски органи обовязую „*обезпечиц службене хаснованє, источашине зоз сербскогорватским языком, и мадярского, словацкого, румунского и руского языка и їх писмох и языкох и писмох других народносцох, на способ як утвердзене зоз законом“*.²³

Єдинком локалней самоуправи зохабена можлівосц же би, у местох дзе национални меншини доминантни у популяційней структури, зоз статутом регуловали хаснованє языкох народносцох.

У складзе з одредбами Устава и Закона, кед ше службено хаснує язык националней меншини, текст на тим языку ше пише под текстом на сербским языку або зоз правого боку од нього, у истей форми и велькосци буквох.

Зоз членом 7. Закона о службеним хаснованю языка и писма одредзене же географски назви и власни мена у явних надписох не мож заменьовац з другима назвами, та ше их так муши писац на языку меншинох, у складзе зоз правописом того языка.

Зоз членом 12. Закона утвердзене же ше першоступньови управни, виновни, парнічни або други поступок водзи на сербским языку, але го мож водзиц и на языку меншини хтори ше службено хаснує. Кед институция хтора водзи поступок компетентна за вецей национално гетерогени општини, поступок мож водзиц на мацеринских языкох за припаднікох меншинох хтори маю стаємне место биваня на території општини.

На подручох дзе ше языки меншинох не хаснує службено у установох хтори компетентни за водзене поступкох, длужни су припадніком меншинох допуциц хаснованє

23 Статут АП Войводини, член 10. пасус 4, „Службени новини АПВ“, число 17/1991

мацеринского языка и письма, на тим языке подношиц молби, притужби, поднески и предлаганя и на тим языке доручовац им судски и друти управни списи.

У општинах дзе ше язики меншинох службено хаснуе, на вимагане припаднікох меншини, на мацеринским языке ше выдава свидоцтва о здобутим образованию, як и друти явни документи. У тих општинах предписану евиденцию ше водзи и на языкох меншинох, а формулари ше друкуе двоялично – на сербским языке и на языке меншини хтори ше службено хаснуе (член 18).

Значне напредоване у нормативним и фактичним смислу представя Одлука Скупштини Автономней Покраїни Войводини о блізішим ушорйованю поєдиних питањох службеного хаснованя языкох и писмох националних меншинох на території АП Войводини, хтора принесена 15. мая 2003. року. З Одлуку ше прецизнейше ушорюе поєдини питања з обласци службеного хаснованя языкох и писмох националних меншинох на території АП Войводини: способ витворйованя равноправного службеного хаснованя языкох и писмох националних меншинох у работи органах Покраїни, органах и организацийох єдинкох локалней самоуправи, у организацијних єдинкох органах державней управи, явних підприємствох, установох и службох хтори основани за цалу територію Републики Сербїї, а чийо ше шедзиско находзи на території Покраїни; право на вибор и хасноване особного мена припаднікох националних меншинох, як и на выдаване явних документох и других документох хтори од интереса за витворйоване зоз законом утвердзених правох граждадох; хасноване языка у обласци привреди и услугах, виписоване назвох местох, других географских назвох, назвох площох и улїцох, назвох органах, организацийох и фирмох, обявйоване явних поволанкох, обвисценьох и спозореньох за явносц, як и виписоване других явних надписох; условия за уводзене

рівноправного хаснованя языкох и писмох националних меншинох у єдинкох локалней самоуправи; подношене Скупштини АП Войводини звитох о витворйованю права службено хасновац языки и писма националних меншинох и друге.

Скупштина АП Войводини принесла и Одлуку о веще-йязичних формуларох виводох зоз матичних кнїжкох и о способе уписованя до нїх,²⁴ на основи хторей ше формулари за уписованє до матичних кнїжкох друкує двоязично – на сербским языку и на языкох националних меншинох. До матичних кнїжкох ше текст на языку националней меншини уписує до формулара под текстом на сербским, а виводи зоз матичних кнїжкох ше видава двоязично.

Обовязки єдинкох локалней самоуправи у вязи зоз витворйованьом права службено хасновац языки националних меншинох предвидзени и зоз членом 60. пасус 6. Закона о виборе народних посланїкох, зоз хторим утвердзене же ше у „општинах дзе ше службено хаснує языки националних меншинох гласацки лїстки друкує и на тих языкох“, а виберанкови органи маю обовязку друковац записнїки о роботі виберацких одборох у тих општинах и на меншинских языкох. На концу, зоз членом 100. истого закона овласцени надпатраюци одбор за виберанкову кампаню же би пред державними органами иницировал порушованє поступку против особох хтори у виберанковей кампанї зоз своїм справованьом поволовали на насилство або ширене националней або вирскей мержнї.

У вязи зоз тима компетенциями єдинкох локалней самоуправи, требало би спомнуц же ше их розлично витворює у розличних подручох Сербїї. Високи стандарди витворени у Войводини, у чїїх єдинкох локалней самоуправи ше поєдини права, хтори условени зоз числовим потенциялом

24 Службени новини АП Войводини“, число 1/2001 и 8/2003.

меншинох, витворює без огляду на того же поєдини меншински заєдніци демографски спод минимуму яки предписани зоз законом.

Язики и писма хтори ше, окрем сербского языка и кирилицы, службено хаснує у локалних самоуправах у АП Войводини

1.	Ада	мадярски
2.	Алибунар	румунски и словацки
3.	Апатин	мадярски и словацки
4.	Бач	мадярски и словацки
5.	Бачка Паланка	словацки
6.	Бачка Тополя	мадярски, руски и словацки
7.	Бачки Петровец	словацки
8.	Била Церква	мадярски, румунски и чески
9.	Беочин	словацки
10.	Бечей	мадярски
11.	Вербас	мадярски и руски
12.	Вершец	румунски и мадярски
13.	Жабель	руски
14.	Житиште	мадярски и румунски
15.	Зомбор	мадярски
16.	Зренянин	мадярски, румунски и словацки
17.	Канїжа	мадярски
18.	Кикинда	мадярски

19.	Ковин	
20.	Ковачица	словацки, мађарски и румунски
21.	Кула	руски, мађарски
22.	Мали Идњош	мађарски
23.	Нова Црња	мађарски
24.	Нови Бечей	мађарски
25.	Нови Кнежевац	мађарски
26.	Нови Сад (город)	мађарски, словацкии руски
27.	Оджак	мађарски и словацки
28.	Пландиште	мађарски, словацки и румунски
29.	Сента	мађарски
30.	Сечань	мађарски и румунски
31.	Србобран	мађарски
32.	Стара Пазова	словацки
33.	Суботица	мађарски и горватски
34.	Темерин	мађарски
35.	Тигель	мађарски
36.	Чока	мађарски
37.	Шид	словацки и руски

У других подручох Србиї ест проблеми у вязи зоз витворїюваньом правох националних меншинох. У санджацких општинах ше спомалшено и з велькими одуперанями векшинского народу и його традиционалних институцийох витворюе права яки гарантовани зоз законом службено хасновац язики и писма, образование, защиту

культурних доброх. Тота напартосц обачліва у факту же општтини Нови Пазар, Тугин и Сеница, у хторих локалну власц витворюю бошняцки политични партії, принесли одлуки о службеним хаснованю босанского языка, але тото ище не зробели општтини Приеполе и Прибой хтори би, кед же би стриктно почитовали Закон о заштити правох и шлебодох националних меншинох, Закон о службеним хаснованю языкох и писмох и Закон о локалней самоуправи, тото требаи зробиц.

У вязи з витворйованьом права на образоване на языкох националних меншинох, єдинки локалней самоуправи маю значни овласцєня хтори виходза зоз Закона о основох образования и воспитаня. Окрем общих одредбох о еднакей доступносци образования за шицких гражданох, розвиваню культури и традиції националних меншинох, забрани дискриминації школярох на основи расней, националней або етнічней припадносци, права националних меншинох же би наставу часточне або у подполносци провадзели на мацєринским языку и права националних совигох националних меншинох же би предложели єдного кандидата за Национални просвитни совет, предвидзени и конкретни компетенції и обовязки локалних самоуправох у вязи з образованьом у локалней заєдніци. Єдинка локалней самоуправи може основац предшколску, основношколску и штредньошколску установу, як и з актом о мрежи установох плановац число и просторни розпорядок установох. Акт о мрежи дзєцинских заградкох и основних школох приноси скупштина општтини на основи критерийох хтори предписує Влада, а согласносц на акт о мрежи основних школох дава Министерство просвити и спорту Влади Рєпублики Сербії. Окрем того, локална самоуправа може зоз согласносцу Министерства организовац же би образовна установка окончовала діялносц у видвоєним оддзелєню вонка зоз свойого шєдзиска.

У вязи зоз витворйованьом права националних меншинох образовац ше на мацеринским языку, єдинки локалней самоуправи маю важну компетенцию у вязи з менованьом и розришеньом органа управления образовней установи у хторим трецину членох предклада єдинка локалней самоуправи.²⁵

На концу, єдинка локалней самоуправи длужна участвовац у финансваню дїялносцох установохла чий є снователь.

Розвита система образования на языкох националних меншинохла ше витворює у АП Войводини, дзе ше тоту форму настави, у складзе з условиями яки предписани зоз законом, организує у подполносци на языку националней меншини, двоязично и зоз провадзеньом предмету Мацерински язык з елементами националней култури. У осем основних школохла наставу ше организує виключно на мадярским, на словацким у пейцохла, на румунским у штирохла и на руским у єдней школи. У ище 92 основних школохла (27%) наставу ше организує двоязично, а у шейсцохла школохла троязично – на сербским и на языкох националних меншинохла.

Наставу на языкох националних меншинохла у штреднїх школохла ше организує на основи Закона о штредней школи и Закона о основохла системи воспитаня и образования, по хторих ше тоту форму организує кед ше за тоту вияшня найменей 15 школяре у оддзеленю першей класи. У АП Войводини тоту право мож припознац и за менше число школярохла, кед ше достанє согласносц покраїнского секретара за образование и културу. У войводянских штреднїх школохла наставу ше организує и на мадярским, словацким, румунским и руским языку. На языкох националних меншинохла наставу ше

25 Закон обявени у „Службеним глашніку РС“, число 62/2003 и 64/2003, а ступел на моц 25. мая 2003. року. Закон о вименкохла и дополненїох Закона о основохла системи образования и воспитаня обявени у „Службеним глашніку РС“, число 58/04 и 62/04 од 28. мая 2004. року, а ступел на моц 5. юния 2004. року.

організує у 17 єдинках локальної самоуправи, односно у 39 шкільних школах, зокоторих 14 гімназій, 24 фахові і єдна уметнічка школа.

Медзитим, у поєдиних подручох Сербії і вецей єдинках локальної самоуправи ше не запровадзує мири заштити колективних правох національних меншинох яки предписани зокзаконом. Причини такого стану розличні. У даєдних општинах нет інтересованя громадох припаднікох національних меншинох хасновац даєдни зокправох хтори им припадаю. Не углібуючи ше до причинох і мотивох припаднікох національних меншинох прецо не витворюю даєдни зокколективних правох, треба констатовац же то легитимне кед одлука принешена зокшлебодну волю, без упліву і прицискох локальної векшини на ню. У других општинах єст одупераня векшини припознац права припадніком національних меншинох, бо таки тенденції рахую як дезинтегративні, не лем у поглядзе єдинства ширшей дружтвеней заєдніци, але і у одношеню на сербски націонални корпус.

У таких локальних самоуправах хибя програми едукації громадох о вредносцох інтегративного мултикултуралізма і вшелїяк - знаня општинских власцох о управяню у мултиетнічних шкільних. На концу, стриктна применка закона у поєдиних подручох би могла условиц і погоршанє медзиетнічних одношеньох і дестабілізовац обставини у регионє. У таких случайох необхідно подняц активносци у вязи зоксензибілізацію громадох за превозиходзєне терашніх анимозитєтох і зочованьом з подїями зокпрешлосци.

Значи, у єдинках локальної самоуправи, спрам терашніх законох, націонални меншини би требали витворїовац векшину правох хтори ше одноша на їх културну автономію – образованє, інформованє, хаснованє мацеринского язика у явней комуникації, заштити і унапредзєнє културного

идентитету. О даєдних зоз тих правох єдинки локалней самоуправи самостойне одлучую и прето то *sine qua non* витворйованя правох меншинох и основа розвою локалней демократії, препознаване интересу локалней заєдніці, уключоване националних меншинох як заєдніці до того процесу. Розвиване механізмох же би локална меншина ділотворно участвовала у дефинованю своїх потребох и же би уплївовала на їх витворйованє то шлїдуючи крочай гу запровадзованю не лєм припознатих правох, але и посцигованю стабилних медзїєтнічних одношеньох. Праве прето би ше не требали зявйовац приклади недобрей пракси у гевтих сегментох заштити меншинских правох хтори би єдинки локалней самоуправи мали имплементовац у рамикох своїх жридлових, значи директних, компетенційох.

З тим у вязи би требало спомнуц ище даскельо члени Закона о локалней самоуправи, хтори зохабяю општином досц простору за ушорйованє питаньох у тей обласци, але и предвидзую одредзени корективни механізми у смислу можливого потупеня правох у вязи зоз националну або вирску равноправносцу. Єдинки локалней самоуправи самостойне, але зоз согласносцу компетентного органа державней управи, приноша статuti и други акти зоз хторима ше утврєдзує символи, швета, назви улїцох, площох и часцох населених местох, а кєд змист одредбох статutoх або других спомнутих актох не одвитує историйним або стварним фактом, або кєд ше з нїма потупное национални и вирски чувства, министерство за локалну самоуправу длужне у чаше 30 дньох по приманю статута або документу соглашиц ше з нїм або не.²⁶

Далєй, на основи Закона о локалней самоуправи, шпїцким громадом, та и националним меншином, оможлївєне заштити и витворйованє своїх правох иницировац з непоштрєдним громадянским ангажованьом, през „громадянску иницијативу, збор громадох и референдум“ (член 65).

26 Член 121. Закона о локалней самоуправи

Тиж, зоз членом 126. Закона предвидзене у єдинкох локалней самоуправи сноване гражданского бранїтеля – *омбудсмана* – чия функция „защицовац индивидуални и колективни права и интереси гражданох, так же окончуе общу котролу роботи управи и явних службох“ (член 126).

Институция омбудсмана у Сербії установена зоз Законом о защитнікови гражданох, а имплементована є зоз снованьом омбудсмана у Войводини.

Спрам Закона о защитнікови гражданох, тота институция дефинована як „независни державни орган хтори защицуе право гражданох и контролуе роботу органах державней управи...“ У вязи з тим, а особліво у вязи зоз роботу општинских одборох за медзинационални одношеня важне спомнуц же медзи организацию и структуру роботи републичного защитніка гражданох важне место забераю роботи у вязи зоз заштиту правох националних меншинох. Окрем того, треба спомнуц же - у складзе зоз Повелю о людских и меншинских правох и гражданских шлебодох - Скупштина АП Войводини 23. децембра 2004. року установела покраїнского омбудсмана хтори ше, медзи иншим, занїма и зоз правами националних меншинох.

На концу, на основи члена 12. Закона о локалней самоуправи, єдинки локалних самоуправох ше можу здружовац пре витворїйоване планох и програмох розвою, як и пре витворїйоване других потребох од заєдніцкогo интересу, а оможлівене им сновац своєю здруженя, сотрудзовац з єдинками локалних самоуправох у других державох и здружовац ше до медзинародних организацийоx.

Спрам члена 118. Закона о локалней самоуправи, у службених просторийоx єдинкох локалней самоуправи мож викладац лем державни символи и символи єдинки локалней самоуправи. Медзитим, спрам Закона о заштити

правох и шлебодох националних меншинох, хтори би требал буц у правней системи держави „старши“, односно моцнейши, з оглядом на тото же го вигласал дакедишні союзни парламент, у члену 16. предвидзене же „символи и ознаки националних меншинох мож службено викладац на державни швета и швета националних меншинох на будинках и у просторийох локалних и организацийох з явними овласценями у подручох дзе ше язык националней меншини службено хаснуе“. Своєчасно Министерство за людски права и права националних меншинох поднесло уставну жалбу Уставному суду же би ше тоти одредби усоглашело, але не познате же чи Уставни суд вообщє о тим одлучовал.

На концу, Закон о зашити правох и шлебодох националних меншинох ма член хтори обовязує органи власци, а и єдинки локалней самоуправи, же би приношели предписаня и поєдинєчни правни акти и поднімали мири пре посцигованє полней и ефективней ровноправносци медзи припаднікама националних меншинох и припаднікама векшинскей нації. Окреме наглашенє же ше тоти мири подніма у вязи зоз злєпшованьом положеня особох ромскей националней меншини. У вязи зоз подніманьом тих мирох єдинки локалней самоуправи буду мац нагоду креированц локалну политику хтора треба же би забезпечела окремени условия за розвой поєдиних националних заєднїцох. У вязи з тим можлїве же скупштини општинах буду приносиц одлуки хтори превозиду змист правох хтори ше одноша на зашиту идентитету националних меншинох и хтори унапрямени гу социялно-економскей сфери. У тим смислу би требало водзиц рахунку о тим же члени Совиту за медзинационални одношеня буду мушиц давац думаня не лєм о барз чувствительних проблемох, але и о питаньох зоз широкого круту діяносцох єдинкох локалней самоуправи.

Други жридли правней зашити правох националних меншинох у Сербии

- ◆ Закон о службеним хаснованю языка и писма („Службени глашник РС“, число 45/91, 53/93, 67/93 и 48/94)
- ◆ Закон о основох системи образования и воспитания („Службени глашник РС“, число 62/2003, 64/2003, 58/2004, 62/2004 и 79/2005)
- ◆ Закон о дружтвеним стараню о дзецех („Службени глашник РС“, число 49/92, 29/93, 53/93, 67/93, 28/94, 47/94, 48/94, 25/96, 29/1001, 16/2002 и 62/2003)
- ◆ Закон о основной школи („Службени глашник РС“, число 50/92, 53/93, 67/93 и 48/94)
- ◆ Закон о штредней школи („Службени глашник РС“, число 50/92, 53/93, 67/93, 48/94, 24/96, 23/2002 и 25/2002)
- ◆ Закон о високим образованию („Службени глашник РС“, число 76/2005)
- ◆ Закон о учебниках и других наставних средствах („Службени глашник РС“, число 29/93)
- ◆ Закон о діялносцох од общого интересу у обласци култури („Службени глашник РС“, число 49/92)
- ◆ Закон о державних и других шветох у Републики Сербии („Службени глашник РС“, число 43/2001)
- ◆ Закон о особней легитимации („Службени глашник РС“, число 15/74, 54/77, 57/80, 45/85 и 40/88 и „Службени глашник РС“, число 53/93, 67/93, 48/94, 17/99 и 33/99)
- ◆ Виновни законик („Службени глашник РС“, число 85/2005 и 88/2005)

- ◆ Закон о явним информованю („Службени гласник РС“, число 43/2003 и 61/2005)
- ◆ Закон о виборе народних посланикох („Службени гласник РС“, число 35/2000, 69/2002, 57/2003, 72/2003, 18/2004 и 85/2005)
- ◆ Закон о библиотецкей діялносци („Службени гласник РС“, число 34/94)
- ◆ Закон о утвердзованю одредзених компетенцийох автономней покраїни („Службени гласник РС“, число 6/2002)
- ◆ Закон о зашитнікови гражданох („Службени гласник РС“, число 79/2005)
- ◆ Одлука о вецейязичних формуларох виводох зоз матичних кнїжкох и способе уписованя до нїх („Службени гласник РС“, число 1/2001 и 8/2003)
- ◆ Одлука о блїзшим ушорйованю поєдиних питаньох службеного хаснованя язикох и писмох националних меншинох на території Автономней Покраїни Войводини („Службени новини АПВ“, число 8/2003 и 9/2003)
- ◆ Правилник о способе роботи скупштинох електорох за вибор совитох националних меншинох („Службени новини СРЈО“, число 41/2002)
- ◆ Уредба о формованю Совиту Републики Сербїї за национални меншини („Службени гласник РС“, число 104/2004)

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд